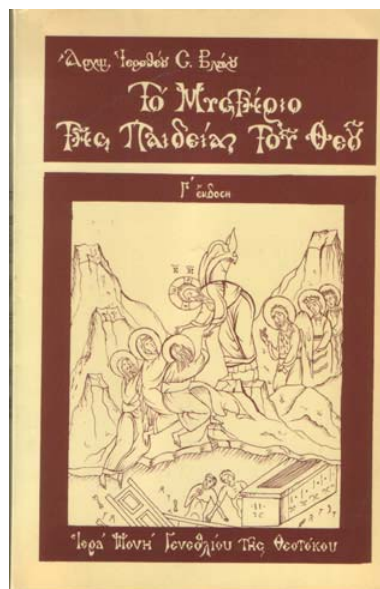

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Αρχιμ. ΙΕΡΟΘΕΟΥ Σ. ΒΛΑΧΟΥ

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΓΕΝΕΘΛΙΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ
Γ' ΕΚΔΟΣΗ- 1991

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΥ:

ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΣΜΟΝ
ΕΓΧΟΛΗΤΙΟΝ

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΗΚΕΙΣ
ΚΗΤΗΡΑ - ΔΟΓΜΑ - ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Αφιερώνεται

σ' όσους ελευθερώθηκαν από Τη Τη
Της Αιγύπτου
και προχωρούν στην έρημο.

Ο ακούων λόγον έρχεται εις κατάνυξιν και μετά
τούτο, υποστελλούσης της χάριτος κατ
οικονομίαν προς το συμφέρον τω ανθρώπω,
εισέρχεται εις γυμνασίαν και παιδείαν πολέμου
και ποιεί πάλην και αγώνα προς τον σατανάν και
μετά πολλού δρόμου και αγώνος αποφέρεται τα
νικητήρια και γίνεται χριστιανός.

Άγιος Μακάριος ο Αιγύπτιος

Η παιδεία του Θεού

Παιδεία του Θεού είναι οι ελεύσεις και οι αποκρύψεις της Χάριτος και όλη η γνώση περί του Θεού και της αιωνίου ζωής πού προσφέρεται στον άνθρωπο ο οποίος δέχεται αυτές τις ελεύσεις και τις αποκρύψεις της Ακτίστου Χάριτος. Αυτή η παιδεία του Θεού, όπως παρατηρήθηκε προηγουμένως, είναι ένα μυστήριο, αφού ό,τι γίνεται και ενεργείται μέσα στην Εκκλησία είναι μυστήριο. Στηριζόμαστε πολύ στην διδασκαλία των αγίων Πατέρων πού είναι «οι πείρα μεμυημένοι» και έχουν δεχθή την αποκάλυψη του Θεού γύρω από αυτές τις πραγματικότητες.

Για την παιδεία του Θεού υπάρχουν πολλά χωρία μέσα στην Παλαιά και στην Καινή Διαθήκη. Δεν έχουμε πρόθεση να τα αναλύσουμε διεξοδικά. Απλώς και μόνον αναφερόμαστε στην προς Εβραίους επιστολή του Αποστόλου Παύλου. Εισαγωγικά μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι οι εξ Εβραίων Χριστιανοί, προς τους οποίους απευθύνεται ο Απόστολος Παύλος, εδέχθησαν την Χάρη του Χριστού και αμέσως μετά αντιμετώπισαν διωγμούς εκ μέρους των άλλων συμπατριωτών τους. Και επειδή είχαν λίγο κλονισθή, γι' αυτό συγγράφει την επιστολή αυτή ο Απόστολος τονίζοντας μερικές αλήθειες μεταξύ των οποίων, ότι ο διωγμός και γενικά ο πειρασμός είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένα με τα παιδιά του Θεού. Σ' αυτό το μυστήριο της παιδείας αναφέρεται όλο το ΙΒ' κεφάλαιο της προς Εβραίους επιστολής.

Ο ιερός Θεοφύλακτος αναλύοντας το περιεχόμενο του πειρασμού πού αντιμετώπιζαν οι Χριστιανοί εξ Εβραίων, αλλά και τον σκοπό της συγγραφής της επιστολής από τον Απόστολο Παύλο παρατηρεί: «Αναγκαιώς λοιπόν γράφει ο Παύλος εις τους εν Ιερουσαλήμ Εβραίους, δια να τους παρηγορήση όπου ήτον λελυπημένοι και πολλά κατειργασμένοι και αποκαμωμένοι από τας θλίψεις και κακώσεις, όπου επροξένησαν εις αυτούς οι ομογενείς των άπιστοι Εβραίοι, ωσάν όπου τότε οι Εβραίοι είχαν εξουσίαν εις τα Ιεροσόλυμα να κρίνουν και να φυλακώνουν και να κακοποιούν εκείνους όπου ήθελαν. Και τούτο θέλοντας να φανερώση ο Παύλος έλεγεν «τας παρειμένας χείρας και τα παραλελυμένα γόνατα

ανορθώσατε». (Εβρ. ΙΒ' 12), Επειδή οι Εβραίοι ούτοι, αγκαλά και ήτον πιστοί, ηξεύροντες όμως ότι οι Προπάτορες των Εβραίων ογλίγωρα απελάμβανον τα αγαθά, δια τούτο πολλά ελυπούντο, διατί και αυτοί δεν ελάμβανον άνεσιν και παρηγορίαν εις τας θλίψεις των ως εκείνοι, όθεν και πολλά λέγει εις αυτούς ο μακάριος Απόστολος περι πίστεως εν τη επιστολή ταύτη, και περι των παλαιών Αγίων και Δικαίων, αποδεικνύων, ότι και αυτοί ακόμη δεν έλαβον τα αγαθά οπού ήλπιζον, κατασιευάζοντας με τούτο δύο τινά, ένα μεν, ότι πρέπει και οι Χριστιανοί να υποφέρουν ανδρείως όλα τα δεινά οπού ακολουθούν εις αυτούς, και άλλο δε, ότι πρέπει να ελπίζουν την αμοιβήν, δια όλα τα κακά όπου πάσχουν, επειδή ο Κύριος δεν θέλει παραβλέψει τους απ' αιώνος Αγίους αυτού, ώστε τότε, λέγει, και εσείς θέλετε απολαύσετε μαζί με αυτούς τα αγαθά». [[Νικόδημου Αγιορείτου: Ερμηνεία εις τας ΙΔ' Επιστολάς του Παύλου, τόμος Γ σελ. 261](#)].

Αλλά ο πειρασμός αυτός δεν ήταν μόνον εξωτερικός. Ήταν και εσωτερικός. Δηλ. οι πρώτοι Χριστιανοί αντιμετώπισαν το πρόβλημα της άρσεως της Χάριτος του Θεού από την καρδιά τους και δεν μπορούσαν να αντιληφθούν την εγκατάλειψη αυτή του Θεού. Ήταν εντελώς αδύνατοι να ερμηνεύσουν το φαινόμενο αυτό της πνευματικής ζωής, της συμμετοχής δηλ. στον Σταυρό του Χριστού. Σ' αυτόν τον σκοπό αποβλέπει ο των Εθνών Απόστολος Παύλος. Μπορούμε να πούμε ότι, σύμφωνα με την μαρτυρία των αγίων μας, σ' αυτήν κυρίως την παιδεία αναφέρεται ο Απόστολος. Γιατί ο Θεός εργάζεται κατά τρόπον ακατανόητο για την ανθρώπινη λογική.

Στην συνέχεια λίγα λόγια θα λεχθούν μέσα από την πείρα των αγίων Πατέρων γύρω από την παιδεία του Θεού, γύρω από το μυστήριο της πνευματικής ζωής. Είναι απαραίτητη αυτή η ανάλυση, γιατί πολλοί σύγχρονοι Χριστιανοί υποφέρουν από την κατάσταση αυτή και συγχρόνως δεν μπορούν να δώσουν καμιά ερμηνεία και έτσι πέφτουν σε απόγνωση και απελπισία.

Στα έργα των αγίων Πατέρων η πνευματική ζωή παρουσιάζεται ότι έχει πολλά στάδια. Κυρίως τα ΔΙΑκρίνουν σε τρία, στην κάθαρση της καρδιάς, στον φωτισμό του νου και στην θέωση. Ο άγιος Μάξιμος τα ονομάζει «πρακτική φιλοσοφία», «φυσική θεωρία» και «μυστική θεολογία». Αυτή η διαίρεση ξεινιά από τον Αριστοτέλη και συνεχίζεται στους αγίους Πατέρας με άλλο όμως περιεχόμενο. Ο κα-

θηγητής Παναγιώτης Χρήστου αναπτύσσοντας την «μέθοδο της θρησκευτικής εμπειρίας», περιγράφει την διάκριση των τριών φάσεων στον θρησκευτικό βίο.^[2. Παναγιώτου Χρήστου: Το Μυστήριο του Θεού, Πατριαρχ. Ίδρυμα Πατερικών μελετών, Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 156 κ.έ.] Ο Αριστοτέλης διαιρεί τις φάσεις του θρησκευτικού βίου στην ηθική, την φυσική και την θεολογία. «Ο Ωριγένης κατά την προσφιλή του μεταφορική μέθοδο λέγει ότι ο Χριστιανός αποικτά τον Χριστόν δια μεν της πρακτικής ως οικοδεσπότη, δια της φυσικής ως Βασιλέα και δια της θεολογίας ως Θεό». ^[ένθ. άνωτ. σελ. 157]

ΟΙ βαθμίδες της πνευματικής ζωής είναι τρεις, σύμφωνα με τον λόγο του Χριστού «εγώ ειμί η οδός (ηθική) και η αλήθεια (φυσική) και η ζωή (θεολογία)» (Ιω. 14, 6). Ο Ευάγγριος ορίζει τον Χριστιανισμό ως «*δόγμα τον Σωτήρος ημών Ιησού Χριστού εκ πρακτικής και φυσικής και θεολογικής συνεστώς*»

Η ίδια διάκριση παρατηρείται στον άγιο Διάδοχο τον Φωτικής, στον άγιο Συμεών τον νέο Θεολόγο (πού χώρισε τα κεφάλαια του σε πρακτικά, γνωστικά, θεολογικά) και ακόμη στον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά, πού χρησιμοποίησε την ίδια διάκριση στα κεφάλαια του (ηθικά, φυσικά, θεολογικά). Για την λεπτομερέστερη κατανόηση αυτών των βαθμίδων της πνευματικής ζωής μπορεί ο αναγνώστης να ανατρέξει στο μνημονευθέν βιβλίο του καθηγητού Παναγιώτου Χρήστου.

Μελετώντας όμως τα έργα των αγίων Πατέρων και κυρίως των λεγομένων νηπτικών, συναντούμε και μία άλλη διαβάθμιση της πνευματικής ζωής. Αυτή η διαβάθμιση είναι βαθύτερη χωρίς να καταργή τα προηγούμενα στάδια της πνευματικής ζωής. Γιατί πράγματι, σύμφωνα με την εμπειρία πολλών αγίων Πατέρων, η μετάβαση από το ένα στάδιο στο άλλο, γίνεται με την ενέργεια της Χάριτος του Θεού και με τον πόνο από την στέρηση της Χάριτος μέχρι της εκ νέου ελεύσεώς της. Έτσι μπορούμε, σύμφωνα με αυτά, να διακρίνουμε την πνευματική ζωή σε τρία στάδια. Στην έλευση της Χάριτος, στην απόκρυψη της από τον άνθρωπο και στην εκ νέου έλευση της στην καρδιά του ανθρώπου. Αυτήν την βαθειά πείρα την εκφράζουν στα έργα τους οι Θεοφόροι Πατέρες και θα

επιχειρήσουμε στην συνέχεια να την παρουσιάσουμε, όσο βεβαίως είναι δυνατόν.

Ο άγιος **Μακάριος ο Αιγύπτιος** στις πνευματικές του ομιλίες αναφέρεται σ' αυτό το γεγονός. Γράφει:

«Ο ακούων λόγον έρχεται εις κατάνυξιν και μετά τούτο, υποστελλούσης της χάριτος κατ' οικονομίαν πρός το συμφέρον τω ανθρώπω, εισέρχεται εις γυμνασίαν και παιδείαν πολέμου και ποιεί πάλην και αγώνα προς τον σατανάν και μετά πολλού δρόμου και αγώνος αποφέρεται τα νικητήρια και γίνεται χριστιανός». [4. Μακαρίου Αιγυπτίου: Ομιλίες Πνευματικοί, έκδ. Σχοινιά, σελ. 127.]

Αυτή η παρατήρηση είναι αξιοσημείωτη. Γιατί φανερώνει αυτό πού ελέχθη προηγουμένως ότι δηλ. η παιδεία είναι ο πόλεμος στον καιρό της άρσεως της Χάριτος και ακόμη δείχνει καθαρά ότι τα στάδια της πνευματικής ζωής ταυτίζονται με την έλευση, την υποστολή και την εκ νέου έλευση της Χάριτος του Θεού. Μάλιστα σημειώνει χαρακτηριστικά ότι ο άνθρωπος γίνεται Χριστιανός όχι με την κατάνυξη πού θα δημιουργηθεί από την έλευση της Χάριτος, αλλά από τον αγώνα πού θα ακολουθήσει. Τότε αποκτά, όπως θα λεχθεί πιο κάτω, πείρα και γνώση Θεού.

Την ίδια εμπειρία ειφράζει και ο Γέροντας Σιλουανός σύμφωνα με τα γραφόμενα από τον βιογράφο του Αρχιμ. Σωφρόνιο: «Είχε έμπειρη γνώση της πνευματικής πορείας ο Γέροντας. Έδειχνε τρία ουσιώδη στάδια της: πρώτο, τη λήψη της χάρης, δεύτερο, την άρση της και τρίτο, την επιστροφή της χάρης, την ξαναπόκτησή της με αγώνα ταπεινώσεως. Πολλοί έλαβαν τη χάρη, κι όχι μόνο απ' όσους μένουν στην Εκκλησία, αλλά κι απ' όσους βρίσκονται έξω απ' αυτήν —γιατί δεν υπάρχει προσωποληψία στον Κύριο— αλλά κανένας δεν διεφύλαξε την πρώτη χάρη και μόνο λίγοι την ξαναπέκτησαν. Όποιος αγνοεί την περίοδο του δεύτερου ερχομού της χάρης, όποιος δεν πέρασε τον αγώνα για την επιστροφή της, αυτός ουσιαστικά έχει μια λειψή πνευματική πείρα.

Ο Γέροντας Σιλουανός ήταν πλούσιος, όχι μόνον από την προσωπική του εσωτερική πείρα, αλλά ήταν και θεωρητικά καλά καταρτισμένος στην ασκητική γραμματεία των Πατέρων της Εκκλησίας και με την δωρεά του Θεού δεν ήταν μόνο πιστός στην

παράδοση της Εκκλησίας, αλλά επαναλήφθηκε στον ίδιο η πείρα των μεγάλων Πατέρων». [5. Αρχιμ. Σωφρονίου: Γέροντας Σίλουανός, Εκδ. Ιεράς Μονής Τιμίου Προδρόμου-Εσσεξ Αγγλίας 1978, σελ. 192.]

Ας δούμε όμως αναλυτικότερα αυτά τα τρία στάδια της πνευματικής ζωής.

Πρώτη έλευση της Χάριτος

Από τα κείμενα της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης βλέπουμε καθαρά το γεγονός ότι ο Θεός εμφανίζεται με διαφόρους τρόπους στους Προφήτες.

«Πολλμερώς και πολυτρόπως πάλαι ο Θεός λαλήσας τοις πατράσιν εν τοις προφήταις έπ' εσχάτων των ημερών τούτων ελάλησεν ημίν εν υιώ» (Έβρ. α' Ι)

Συνάπτει με τον κάθε άνθρωπο προσωπική διαθήκη. Δεν θέλει να έχουμε γνώσεις γι' Αυτόν από τις μαρτυρίες άλλων, αλλά ο Ίδιος εμφανίζεται και δίδει την δική Του γνώση και ο άνθρωπος αποκτά δική του προσωπική μαρτυρία περί του Θεού. Αυτή η πρώτη προσωπική γνωριμία με τον Θεό, γίνεται σε περίοδο πού δεν περιμένει ο άνθρωπος ή ακόμη ύστερα από οδυνηρή αναζήτηση. Μπορεί ακόμη να συμβή σε άνθρωπο πού Τον πολεμάει. Αυτό το βλέπουμε στην περίπτωση του Αποστόλου Παύλου, πού βλέπει τον Θεό, ο ίδιος ο Χριστός εμφανίζεται και συνάπτει προσωπική διαθήκη μαζί του, την στιγμή πού εκείνος πορεύεται για να Τον πολεμήσει. Αυτή η προσωπική Έλευση της Χάριτος είναι μια ιερή κατάσταση. Η ψυχή του ανθρώπου, έστω και αμυδρώς, γνωρίζει τον Θεό ως Πρόσωπο. Καταλαβαίνει με την καρδιά του, τον νου του, όπως λέγουν οι άγιοι Πατέρες, ότι ο Θεός δεν είναι μια αφηρημένη κατάσταση, ούτε μια απρόσωπη δύναμη ή μεγάλη αξία, αλλά είναι Πρόσωπο. Στον Μωυσή, όταν απεκαλύφθη του είπε ότι «εγώ ειμί ο Ων» (Έξοδος γ' 14). Και ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς ερμηνεύοντας αυτήν την εμφάνιση και φανέρωση του Θεού λέγει ότι του είπε «Εγώ ειμί ο Ων» και όχι εγώ ειμί η ουσία, ώστε να αντιληφθούμε ότι εκ του όντος η ουσία και όχι ο ων εκ της ουσίας. Το βαθύτερο είναι

του Θεού Είναι, δεν είναι η ουσία του Θεού, αλλά ο Ων δηλ. ο Πατήρ που γεννά προαιωνίως τον Υιό και εκπορεύει το Πανάγιο Πνεύμα.

Η πρώτη αυτή έλευση της Χάριτος του Θεού, που την γεύεται ο κάθε ένας διαφορετικά, είναι ζωή γεμάτη από καρδιακά βιώματα και ζωή μυστικής ευωχίας. Ο άγιος Διάδοχος ο Φωτικής γράφει ότι «η Χάρις την αρχήν εν αισθήσει πολλή την ψυχήν τω οικείω είωθε περιουιάζειν φωτί» [\[Θεοκλήτου μον. Διονυσιάτου: Αγ. Διαδόχου Φωτικής, Τα εκατόν «Γνωστικά Κεφάλαια», 1977, σελ. 152.\]](#)

Σε άλλο σημείο γράφει ο ίδιος:

«Γεύει μεν ούν το άγιον Πνεύμα εν αρχαίς της προκοπής, είπερ θερμώς ερασθώμεν της αρετής τον Θεού, την ψυχήν εν πάση αισθήσει και πληροφορία της γλυκύτητος τον Θεού, ίνα έχη ειδέναι ο νους εν ακριβεί επιγνώσει το τέλειον έπαθλον των φιλόθεων πόνων». [\[ενθ. άνωτ. κεφ. 90, σελ. 205.\]](#)

Με αυτήν την πρώτη περίοδο της ελεύσεως του Θεού λαμβάνουμε ένα κεφάλαιο της νέας ζωής, ένα κεφάλαιο της Χάριτος. Μας ελκύει ο Θεός προς τον Εαυτό Του, ώστε μετά από αγώνες και θυσίες πολλές να Τον οικειοποιηθούμε. Γι' αυτόν τον πόνο και τον αγώνα θα αναφερθούμε πιο κάτω. Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι αυτή η νέα περίοδος της κλήσεως από τον Θεό, είναι περίοδος γλυκύτητας, ευφροσύνης πνευματικής, περίοδος, όπως σημειώθηκε, καρδιακών βιωμάτων.

Σ' αυτά τα γεγονότα και ειδικότερα στο ερώτημα τι προηγείται πρώτα η Χάρη ή ο πειρασμός αναφέρεται και ο άγιος **Ισαάκ ο Σύρος**:

« **Ερώ:** Τι ούν λοιπόν, πρώτον ο πειρασμός, και τότε το χάρισμα· ή το χάρισμα, πρώτον, και ούτως οπίσω αυτού ο πειρασμός;

Απόκ: Ουκ έρχεται ο πειρασμός, ει μη πρώτον δέζεται η ψυχή εν τω κρύπτω μέγεθος υπέρ το μέτρον αυτής, και το πνεύμα της χάριτος, όπερ edέξατο πρώτον. Και μαρτυρεί περί τούτον ο πειρασμός του Κυρίου, ομοίως και οι πειρασμοί των Αποστόλων. Ου γαρ παρεχωρήθησαν εισελθείν εις πειρασμούς, έως αν edέξαντο τον παράκλητον. Οι γαρ κοινωνούντες τοις αγαθοίς, αρμόζει αυτοίς

υπομείναι τους πειρασμούς αυτών, ότι μετά τον αγαθόν η θλίψις αυτών. Ούτω γαρ ήρесе τω σοφώ Θεώ εν πάσι ποιείν. Και ει τούτο ούτω, τουτέστιν η χάρις προ του πειρασμού, άλλ' όμως πάντων προηγήσατο η αίσθησις των πειρασμών της αισθήσεως της χάριτος, δια την δοκιμήν της ελευθερίας. Ουδέποτε γαρ η χάρις προλαμβάνει εις τίνα, προ του γεύσασθαι των πειρασμών. Προηγείται μεν ουν η χάρις εν τω νοΐ, εν δε τη αισθήσει βραδύνει». [Ισαάκ του Σύρου, Ασκητικά, διδ. Β. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 1977, σελ. 192-193]

Την πασχάλεια αυτή ατμόσφαιρα ζουν πολλοί. Ας αρκισθούμε σε μια έγγραφη μαρτυρία, για την κατάσταση πού ζούσε ο μακάριος Γέροντας Σιλουανός μετά την εμφάνιση του Χριστού σ' αυτόν. «Τη στιγμή της Επιφάνειας του Θεού ολόκληρη η ύπαρξή του πληροφορήθηκε πώς του συγχωρέθηκαν οι αμαρτίες του. Χάθηκαν οι φλόγες του άδη πού βρυχόταν γύρω του, έπαψε η κόλαση πού δοκίμαζε μισό χρόνο. Τώρα του δόθηκε να ζήσει την ιδιαίτερη χαρά και την μεγάλη ανάπαυση της ειρηνεύσεως με τον Θεό. Στην ψυχή του κυριαρχούσε το νέο γλυκύ αίσθημα της αγάπης για τον Θεό και τους ανθρώπους, για κάθε άνθρωπο. Έπαψε η προσευχή της μετάνοιας, έφυγε εκείνη η αβάστακτη πύρινη αναζήτηση της αφέσεως, πού δεν άφηνε τον ύπνο να' ρθη στα βλέφαρα του. Άραγε αυτό σήμαινε πώς τώρα μπορούσε να παραδοθή ήσυχα στον ύπνο; Όχι βέβαια.

Τον πρώτο καιρό μετά την επιφάνεια η ψυχή του Συμεών, πού γνώρισε την ανάστασή της και είδε το φως της αληθινής και αιώνιας υπάρξεως, έζησε σ' ένα πασχαλινό πανηγύρι. Όλα ήταν ωραία: ο κόσμος μεγαλειώδης, οι άνθρωποι ευχάριστοι, η φύση ανείπωτα όμορφη, το σώμα άλλαξε κι έγινε ανάλαφρο, προστέθηκαν δυνάμεις, ο λόγος του Θεού έδινε χαρά στην ψυχή, οι ολονύχτιες αγρυπνίες στην εκκλησία και κυρίως οι προσευχές στο κελλί έγιναν γλυκείες. Ξέχειλη από χαρά η ψυχή σπλαχνιζόταν τους ανθρώπους και δεόταν για όλο τον κόσμο». [Άρχιμ. Σωφρονίου, ένθ. άνωτ. σελ. 33-34.]

Είναι αδύνατον να περιγραφή αυτή η κατάσταση με λόγια. Η βίωση της Ακτίστου Χάριτος δεν μπορεί να περιλεισθή σε κτιστά ρήματα. Μόνον ο αναγεννημένος, ο μεμυημένος με την πείρα, μπορεί να αντιληφθή αυτήν την πραγματικότητα. Την εποχή αυτή όλα είναι καινούργια. Αισθάνεται την παρουσία του Θεού σαν προσωπική παρουσία, θεωρεί τους λόγους των όντων σε όλη την δημιουργία.

Όλα είναι καθαρά. Τα πουλιά, τα δένδρα αποκτούν μια άλλη διάσταση. Όλα τα βλέπει κάτω από το αιώνιο, κάτω από την ενέργεια της Ακτίστου Χάριτος και του Ακτίστου Φωτός. Παύουν να τον απασχολούν τα κοινά προβλήματα της καθημερινότητας. Δεν ενδιαφέρεται για την γνώμη πού οι άλλοι έχουν γι' αυτόν. Περιφρονεί κάθε ταλαιπωρία. Μοναδική απασχόληση η προσευχή και η κοινωνία με τον Θεό. Είναι μια ζωή ερωτικής αναφοράς. Και αυτός ο έρωτας γεννήθηκε από την έλευση της Χάριτος.

«Μακάριος όστις τοιούτον προς Θεόν εκτήσατο πόθον, οίον μανικός εραστής προς την εαυτόν ερωμένην κέκτηται... Τούτω τις τω βέλει τρωθείς, έλεγε περί εαυτού (όπερ θαυμάζω), ως «εγώ καθεύδω» δια την χρείαν της φύσεως, «η δέ καρδιά μου γρηγορεί», δια το πλήθος του έρωτος». [Κλίμαξ Ιωάννου του Σινάϊτου, έκδ.«Αστήρ», Παπαδημητρίου 1970, Λόγος Α', ε και ζ σελ. 168.]

Τα πάθη δεν ενεργούν. Ο άνθρωπος «πάσχει την θέωσιν».

Η ευλογημένη αυτή κατάσταση με υπερβαίνει, δηλ. δεν έχω πραγματικά βιώματα αυτής της ζωής. Γι' αυτό παρακάλεσα έναν ειλεκτό φίλο μου μοναχό, πού ασκείται στον Ιερόν Άθωνα, να μου πη τα γνωρίσματα της. Γνώριζα ότι είχε πολλές τέτοιες ευλογημένες εμπειρίες. Με αγάπη πολλή ανταποκριθήκε στο αίτημά μου και έτσι καταγράψω εδώ την περιγραφή πού κάνει γι' αυτήν την πρώτη έλευση της θείας Χάριτος.

«Από την αρχή της μοναχικής μου ζωής ζούσα μια ήσυχη, καλή ζωή. Οι ακολουθίες στο Μοναστήρι και η Μυστηριακή ζωή με θέρμαιναν, με ανέπαιναν. Αυτό μέχρι την ώρα πού γεννήθηκε μέσα μου κάτι άλλο, μέχρι την ώρα πού αναπτύχθηκε η εσωτερική ζωή. Ξαφνικά αισθάνθηκα ένα κάψιμο εσωτερικό, ένα κάψιμο θείας αγάπης. Η φυσική και καλή ζωή πού ζούσα μέχρι τότε, φαινόταν τώρα πολύ σκοτεινή, χωρίς νόημα και περιεχόμενο. Άρχισα να βρίσκω τον χώρο της καρδιάς, το κέντρο της υπάρξεως, τον ευλογημένο εκείνο χώρο πού ανακαλύπτεται με την εν Χάριτι άσκηση και μέσα στον όποιο αποκαλύπτεται ο Ίδιος ο Θεός. Αυτή η καρδιά είναι το πρόσωπο, γιατί πρόσωπο είναι «ο κρυπτός της καρδιάς άνθρωπος εν τω αφθάρτω του πνεύματος... ο εστίν ενώπιον του Θεού πολυτελής» (Α' Πέτρου γ' 4). Μέχρι τότε διάβαζα αυτά στα βιβλία, τώρα τα έβλεπα στην πραγματικότητα. Ένοιωθα αυτό πού λέγει ο Αββάς Παμβώ «ει έχεις καρδιαν δύνασαι σωθήναι», αυτό πού λέγει ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος «Θεός θεοίς ενούμενός τε και γνωριζόμενος εν καρδιά» και ο Απόστολος

Παύλος «ος έλαμψεν εν ταις καρδίαις ημών». Η καρδιά πού είναι τα άγια των αγίων «της μυστικής ενώσεως Θεού και ανθρώπου, αυτής της ενυποστάτου δι' Αγίου Πνεύματος ελλάμψεως» ανακαλύφθηκε. Αισθανόμουν την καρδιά σαν Ναό μέσα στον οποίο λειτουργούσε ο αληθινός Ιερέυς της θείας Χάριτος. Παράλληλα με τον κτύπο του σαρκικού οργάνου της καρδιάς ακουγόταν και ένας άλλος κτύπος βαθύτερος και γρηγορότερος. Αυτός ο κτύπος συντονιζόταν με την ευχή του Ιησού. Ή μάλλον η ίδια η καρδιά έλεγε την ευχή. Όλη αυτή η κατάσταση συνδεόταν με μερικά χαρακτηριστικά.

Αναπτύχθηκε μια ερωτική κοινωνία με τον Θεό. Τότε καταλάβαινα γιατί οι Πατέρες ονόμαζαν τον Θεό έρωτα. «Ο Θεός έρωσ εστί και εραστόν» (Μάξιμος ο Ομολογητής) και «ο εμός έρωσ εσταύρωται» (αγ. Ιγνάτιος Θεοφόρος). Κάθε μέρα αισθανόμουν την περίπτωξη του Θεού. Αυτή η αγάπη εκείνο τον καιρό με είχε τρελλάνει. Ο Θεός βιωνόταν ως ελεήμων, ως γλύκα και γλυκασμός. Άναψε μέσα στην καρδιά μου το ευλογημένο πυρ, πού έκαιγε τα πάθη και δημιουργούσε ανέκφραστη πνευματική ηδονή.

Αναζητούσα ησυχία, σκοτάδι, ηρεμία εξωτερική. Τα μικρά κελλιά, οι τρύπες των βράχων, ο ανοιχτός ορίζοντας της φύσεως, τα σκοτεινά μέρη με δέχονταν σαν φιλοξενούμενο. Την νύκτα έβγαινα στις ερημιές του Άθωνα. Μαγεία! Ευλογία! Μέθη! Στην μοναξιά και στην πολυκοσμία, στην έρημο και στα κοινόβια ζούσα την παρουσία του Θεού, την θεία περίπτωξη. Αναπτύχθηκαν τότε άλλες αισθήσεις, αισθήσεις πνευματικές, η νοερά αίσθηση, η νοερά δράση και ακοή. Όλος ο νους ήταν συγκεντρωμένος μέσα στο βάθος της καρδιάς και άκουγε εν ακορέστω γλυκασμώ την ευχή πού λεγόταν μέσα εκεί. Όλος ο εσωτερικός κόσμος ενοποιημένος. Όλα έδειχναν ότι γεννήθηκε ένας καινούργιος άνθρωπος, ένας καινούργιος κόσμος και μια καινή ζωή. Μια θερμότητα έκαιγε τα πάντα. «Ουχί η καρδιά ημών καιομένη ην εν ημίν ως ελάλει ημίν εν τη οδώ...;» Η αίσθηση των μαθητών αυτών υπήρξε δική μου βίωση. Αισθανόμουν καλά τον λόγο του Χριστού: «πυρ ήλθον βαλείν επί την γην και τι θέλω ει ήδη ανήφθη;» Και τον λόγον ότι ο Θεός «πυρ εστί καταναλίσκον». Άλλοτε αυτή η θερμική και αυτή η φωτιά μετατρέποταν σε πληγή βαθειά. Αισθανόμουν ότι αυτή η θερμότητα αναγεννούσε την ύπαρξή μου, πρώτα την ψυχή και μετά επεκτεινόταν και στο σώμα. Η αίσθηση ότι τώρα γεννήθηκα σε άλλον κόσμο ήταν διαρκής. Χοροπηδούσα σαν μικρό παιδί. Ακόμη υπήρξαν μερικές φορές πού ένοιωσα και την σάρκα μου σαν μικρού παιδιού, πού μόλις βγήκε από την μήτρα της μάνας του. Αυτό δημιουργούσε βαθύτατη ειρήνη λογισμών. Ο νους

καθοριζόμενος διαρκώς απέβαλε όλα τα ξένα στοιχεία τα οποία σαν λέπια τον εκάλυπταν. Γινόταν έτσι ελαφρός και πάντοτε εύρισκε καταφύγιο στην καρδιά. Εκεί παρέμεινε και ευφραϊνόταν πνευματικά. Εκεί μερικές φορές άκουγε και την φωνή του Θεού, πού ήταν πολύ συνταρακτική και δημιουργούσε πηγές δακρύων. Η γνωριμία με τον Θεό ήταν προσωπική. Η γνώση του Θεού πραγματικό γεγονός.

Μερικές φορές βυθιζόμουν σε βαθειά μετάνοια. Ο νους μπαίνοντας στην καρδιά εν Χάριτι έβλεπε το σκοτάδι, την βρωμιά της ψυχής και όλη η ύπαρξή ξεχυνόταν σε καυτά δάκρυα. Έκλαιγε η καρδιά. Τα δάκρυα της καρδιάς ξεχύνονταν επάνω της και την ξέπλεναν από την αμαρτία. Παράλληλα άνοιγαν και τα μάτια και γίνονταν πηγές δακρύων. Άλλοτε έκλαιγε μόνον η καρδιά και άλλοτε και το σώμα. Θρήνος βαθύς από την αποκάλυψη της ασωτίας... Κλάμα πολύ, αλλά όχι με απελπισία. Ήταν συνδεδεμένο με την αίσθηση της αγάπης του Θεού.

Εκείνο τον καιρό όλα ήταν ωραία. Η λέξη ωραία δεν έχει σχέση με την αισθητική, αλλά με την οντολογική πραγματικότητα. Έβλεπα τους λόγους των όντων σε όλη την δημιουργία. Και αυτό προξενούσε άρρητη ευφροσύνη. Όλα εξέφραζαν την αγάπη του Θεού. Η ανάγνωση της Γραφής έτρεφε την καρδιά. Οι λέξεις δεν πήγαιναν στην λογική, αλλά εισχωρούσαν στην καρδιά και την ζωογονούσαν. Όπως το μωρό ρουφά το γάλα από τον μαστό της μάνας του και τρέφεται, έτσι αισθανόταν η καρδιά τρεφόταν από το λόγο του Θεού. Γινόταν μετάγγιση αίματος. Τα βιβλία των Πατέρων τα διάβαζα με άλλο πρίσμα. Γνωστά κείμενα τότε τα έβλεπα διαφορετικά. Σαν να είχα αποκτήσει καινούργια μάτια και σαν να είχα μάθει καινούργια γλώσσα. Αισθανόμουν συγγενής πνευματικά με τους Πατέρας. Όμως τις πιο πολλές φορές δεν ήθελα να διαβάζω ακόμη και βιβλία πατερικά. Σαν να σταματούσαν την προσωπική επικοινωνία με τον εράσμιο Νυμφίο, σαν να διέκοπταν τη ζωντανή επικοινωνία με τον Δημιουργό του παντός.

Τα πάθη δεν ενεργούσαν τότε. Ένοιωθα όχι ηθικές αναστολές, αλλά την αναγέννηση μου. Ήμουν τόσο μεθυσμένος, ώστε δεν με ενδιέφερε απολύτως τίποτε. Υπήρχε μέσα μου μια ακατάσχετη αναζήτηση και επιθυμία να μη με αγαπούν οι άνθρωποι και μάλιστα να με περιφρονούν. Αφού είχα την αγάπη του Θεού, δεν με ενδιέφερε τίποτε άλλο. Ζούσα μια ερωτική ζωή, ζωή δακρύων... Η μόνη απασχόληση εγώ και ο Θεός. Ζητούσα την μοναξιά πού ήταν κοινωνία.

«Ενώπιος Ενωπίω», «πρόσωπον προς Πρόσωπον». Αλλά και όταν ευρισκόμουν σε πολυκοσμία η εσωτερική φωνή ήταν ισχυρότερη. Και όταν κατά την διάρκεια ακολουθίας ο Γέροντας με έβαζε να ψάλλω, εγώ συγχρόνως άκουγα και αυτήν την εσωτερική φωνή της καρδιάς να επαναλαμβάνη την ευχή πού έγινε το εντύφημά μου.

Αυτή η κατάσταση κράτησε περίπου τέσσερα χρόνια. Μέρα-νύχτα έλεγα την ευχή. Και την ώρα πού κοιμόμουν η καρδιά προσευχόταν. Την άκουγα καθαρά να αδολεσχή με τον Θεό.

Όποιος θέλει να διαπίστωση αν υπάρχει Θεός, ας δοκιμάση. Θα συνάντηση ένα ζωντανό Θεό! ^H Χάρη του Θεού με αξίωσε εμένα το έκτρωμα όλου του κόσμου να αποκτήσω μια μικρή σταγόνα γνώσεως Θεού».

Μακαρίζω και ζηλεύω αυτόν τον εκλεκτό φίλο μου. Και τον θεωρώ σαν την μεγαλύτερη ευεργεσία του Θεού σε μένα.

Αντιγράφοντας αυτά θυμάμαι τους λόγους των Πατέρων για τον θείο έρωτα. Ο άγιος **Ιωάννης ο Χρυσόστομος** λέγει:

«Ου γαρ έστιν ουκ εστίν ουδέν, ο μη νικά πόθος, όταν δε και Θεού πόθος ή, πάντων εστίν υψηλότερος, και ούτε πυρ, ον σίδηρος, ου πενία, ουκ αρρώστια, ου θάνατος, ουκ άλλο τι των τοιούτων φανείται δεινόν τω τοιούτον κεκτημένω έρωτα, αλλά πάντων καταγελάσας, προς τον ουρανόν πτήσεται και των εκεί διατριβόντων ουδέν έλαττον διακείσεται, ουδέν έτερον ορών, ουκ ουρανόν, ου γήν, ου θάλατταν, αλλά προς ένα κάλλος τεταμένος το της δόξης εκείνης... ερασθόμεν τοίνυν τούτον τον έρωτα (τούτον γαρ ίσον ουδέν)... τούτων γαρ απάντων μείζον, το τον Χριστόν ερωμένον έχειν και εραστήν». [Νικόδημου Αγιορείτου: Νέα Κλίμαξ, έκδ. Σχοινά, Βόλος 1956, σελ. 36-37.]

Τα ίδια λέγει και ο **Μ. Βασίλειος**:

«μακάριοι οι του αληθινού κάλλους φιλοθεάμονες, οιονεί γαρ προσδεθέντες αυτώ δια της αγάπης, και τον επουράνιον και μακαριστόν ερώντες έρωτα, επιλανθάνονται μεν οικείων και φίλων, επιλανθάνονται δε οίκου και περιουσίας απάσης, εκλαθόμενοι δε και της σωματικής εις το εσθίειν και πίνειν ανάγκης, μόνω τω θείω και καθαρώ προστετήκασιν έρωτι». [ενθ. άνωτ. σελ. 39.]

Άρση της Χάριτος - Πορεία στην έρημο

Αυτή όμως η κατάσταση δεν πρόκειται να διαρκέσει πολύ. Για τον κάθε άνθρωπο διάφορος είναι ο χρόνος παραμονής της Χάριτος με την πρώτη έλευση. Αυτό εξαρτάται από διαφόρους παράγοντες. Από το ζήλο του, την οικονομία του Θεού, τον τρόπο ζωής του κ.λ.π. Πάντως μετά από ένα διάστημα η Χάρη υποστέλλεται.

Στα έργα των αγίων Πατέρων είναι γνωστή η κατάσταση αυτή. Διαφορετική όμως είναι η ορολογία. Υποστολή, άρση, εγκατάλειψη, Θεοεγκατάλειψη, κ.λ.π. Πάντως πρόκειται για το ίδιο πράγμα, πού γίνεται όμως για διαφόρους λόγους.

Ο άγιος **Μάξιμος ο Ομολογητής** κάνει λόγο γι' αυτήν την εγκατάλειψη λέγοντας:

«Τέσσαρες είσι γενικοί εγκαταλείψεως τρόποι, η οικονομική, ως επί του Κυρίου, ίνα δια της δοκούσης εγκαταλείψεως, οι εγκαταλειμμένοι σωθώσιν. Η δε προς δοκιμήν, ως επί του Ιώβ και Ιωσήφ, ίνα ο μεν ανδρείας, ο δε σωφροσύνης στήλαι αναφανώσιν, η δε, προς παιδευσιν πατρικήν ως επί του Αποστόλου, ίνα, ταπεινοφρονών, την υπερβολήν φύλαξη της χάριτος, η δε κατά αποστροφήν, ως επί των Ιουδαίων, ίνα κολαζόμενοι, προς μετάνοιαν κατακαμφθώσιν. Σωτήριοι δε πάντες οι τρόποι υπάρχουσι και της θείας αγαθότητας και φιλανθρωπίας ανάμεστοι». [Φιλοκαλία, έκδ. Παπαδημητρίου, Αθήναι 1958, Β' τόμος, σελ. 51.]

Οι εγκαταλείψεις αυτές της Χάριτος είναι μέσα στο σχέδιο του Θεού, για να μας βοηθήσουν στην σωτηρία και στην πρόοδο την πνευματική. Και όσο μεγαλύτερη είναι αυτή η κένωση, τόσο μεγαλύτερη είναι η δόξα πού μας περιμένει.

Τι είναι όμως αυτή η άρση της Χάριτος; Είναι πραγματική άρση και εγκατάλειψη; Και πώς είναι δυνατόν ο Θεός να εγκαταλείψει τελείως τον άνθρωπο;

Στο σημείο αυτό οι Πατέρες είναι εκφραστικοί.

«Δεν πρόκειται βέβαια για αντικειμενική πλήρη αφαίρεση της Χάρης, αλλά υποκειμενικά η ψυχή βιώνει την μείωση της ενέργειας της Χάρης σαν εγκατάλειψη από τον Θεό». [Αρχιμ. Σωφρονίου, ενθ. άνωτ. σελ. 26.]

Η «θεωρία» του Θεού κατά διαφόρους βαθμούς μειώνεται και αυτήν την μείωση ο άνθρωπος την βιώνει ως εγκατάλειψη Θεού.

Ο **Διάδοχος ο Φωτικής** κάνει λόγο για την παιδευτική παραχώρηση και την κατά αποστροφή. Η πρώτη γίνεται για λόγους πού ο Θεός θέλει, πού συντελούν στην σωτηρία μας και στην παιδεία μας, η δε δεύτερη για τις αμαρτίες μας. Γράφει:

«Η μεν γαρ παιδευτική παραχώρησις ουδαμώς την ψυχήν του θείου φωτός αποστερεί κρύπτει δε μόνον, ως και ήδη είπον τα πολλά τον νουν την εαυτής παρουσίαν η χάρις, ίνα προωθοίτο ώσπερ την ψυχήν τη πικρία των δαιμόνων δια το μετά παντός φόβου και πολλής ταπεινώσεως εκζητείν αυτήν, την εκ του Θεού βοήθειαν, την του εχθρού αυτής επιγινώσκουσαν κατ'ολίγον κακίαν, ον τρόπον αν μήτηρ ατακτούν το οικείον περί τους θεσμούς της γαλουχίας βρέφος βραχύ των εαυτοίς εξωθοίη αγκαλών, ίνα καταπληττόμενον υπό τίνων περιεστώτων αυτό σαπροειδών ανθρώπων ή θηρίων οιωνδήποτε μετά φόβου πολλού και δακρύων εις τους μητρώους ανθυποστρέφοι κόλπους. Η δε κατά αποστροφήν γινομένη παραχώρησις ωσανεί δέσμιον παραδίδωσι την μη θέλουσαν έχειν ψυχήν τον Θεόν τοις δαίμοσιν».[[Θεοκλήτου μον. Διονυσιάτου: Ένθ. άνωτ. κεφ. πστ', σελ. 193.](#)]

Τα ίδια περίπου λέγει και σε άλλο κεφάλαιο ο ίδιος μυστικός Πατήρ: «Πλην δει ειδέναι ότι, όταν κατά ουσιώδη συμβολήν τη ψυχή και τω Σατανά η μάχη γίνηται, επί της παιδευτικής δε λέγω παραχωρήσεως, υποστέλλει μεν, ως και ήδη είπον, η χάρις εαυτήν, αγνώστω δε τη ψυχή συνεργεί βοήθεια, ίνα την νίκην της ψυχής είναι μόνον επίδειξη τοις εχθροίς αυτής» [[Ένθ. άνωτ. κεφ. κζ' σελ. 196. Π. ένθ. άνωτ. κεφ. ζθ' σελ. 152.](#)]

Σε άλλη συνάφεια πάλι τονίζει:

«...προϊόντων δε των αγώνων αγνώστως τα πολλά ενεργεί τη θεολογώ ψυχή τα εαυτής μυστήρια...».

Με όλα αυτά φαίνεται καθαρά ότι ή Χάρη δεν απομακρύνεται ολοσχερώς από τον άνθρωπο, αλλά κρύπτει τον εαυτό της ή καλύτερα υποστέλλει τον εαυτό της, για να δώση την δυνατότητα στον άνθρωπο να παλαίψη εναντίον της αμαρτίας, να αγωνισθή κατά των παθών και να αναζήτηση σφοδρώς την εκ νέου έλευση της. Αυτός ο αγώνας, όπως θα αποδειχθή κατωτέρω είναι οδυνηρός και διαρκεί διαφορετικά σε κάθε άνθρωπο. Πάντως πολλά χρόνια ο άνθρωπος βρίσκεται στην έρημο... Αισθάνεται σαν να βαδίζει σε έρημο πνευματική, σε χώρα πού δεν υπάρχει η ζωογόνος πνοή της θείας

Χάριτος. Ποια είναι η σκοπιμότης της υποστολής της Χάριτος; Γράφει πάλι ο άγιος Διάδοχος:

«...βρέφη γνήσια της του Θεού είναι Χάριτος, πιστεύομεν μικραῖς παραχωρήσεσι και πυκναῖς παρακλήσεσιν παρ' αυτής γαλουχούμενα, ἵνα δια της χρηστότητας αυτής φθάσωμεν ελθεῖν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας».[ενθ. άνωτ. κεφ. πστ' σελ. 194.]

Με αυτό τον τρόπο μεγαλώνουμε πνευματικά και από βρέφη «υπομάζια» φθάνουμε στην ηλικία του πληρώματος του Χριστού, δηλ. αποκτούμε κοινωνία με τον Χριστό. Και αυτή η κοινωνία είναι η σωτηρία του ανθρώπου. Άλλωστε, επειδή είμαστε εμπαιθείς άνθρωποι, γι' αυτό και δεν μπορούμε να συγκρατήσουμε την Χάρη του Θεού. Η Χάρη μας υποδεικνύει τον δρόμο και το τέλος και έπειτα μας αφήνει να καθαριστούμε, ώστε να αποκτήσουμε αυτό το «τέλος». Πολλές δε φορές στην πνευματική μας ζωή αισθανόμαστε το σώμα να μην μπορέ να παρακολουθήσει την πορεία της ψυχής προς την Θέωση.

«Το μεν πνεύμα πρόθυμον, η δε σαρξ ασθενής» (Ματθ. κστ' 41).

Με την παιδεία αυτή του Θεού και το σώμα αποκτά κάποια δυνατότητα να παρακολουθή την πορεία της ψυχής.

Ο άγιος Νικόδημος ο αγιορείτης μιλώντας για την πορεία των μάγων, για να προσκυνήσουν τον Χριστό και μάλιστα αναφερόμενος στο γεγονός πού έχασαν το αστέρι πού τους καθοδηγούσε γράφει: «... καθώς ο λαμπρός αστήρ όπου ωδήγει και επαρηγόρει τους μάγους εἰς τὴν οδοιπορίαν ἐκρύβη ἀπὸ αὐτοῦς, δια να δοκιμάση τὴν υπομονὴν καὶ ἀνδρείαν τοὺς καὶ πάλιν φανεῖς εἰς αὐτοῦς, περισσότερον ἀπὸ τὸ πρῶτον τοὺς ἐχαροποίησεν, «δόντες γὰρ φησὶ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα» (Ματθ. β' 10) τοιουτοτρόπως καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ συνηθίζει να κάμνη με τοὺς δούλους καὶ φίλους τῆς, ὡς λέγουσιν οἱ θεῖοι πατέρες οἱ καλούμενοι νηπτιοί, καὶ μάλιστα ὁ ἅγιος Διάδοχος. Καὶ ποτὲ μεν αὕτη ὡσάν φιλότεκνος μήτηρ παρηγορεῖ καὶ εὐφραίνει τὰ τέκνα τῆς με τὰς νεαρὸς τῆς ἐλλάμψεις καὶ θείας ἐνεργείας καὶ δῶρα τῆς, φωτίζουσα τὸν νοῦν τοὺς, καταλύγουσα γλυκύτατα τὴν καρδίαν τοὺς καὶ θερμαίνουσα καὶ πρὸς ἀγάπην τοῦ Θεοῦ διεγείρουσα, ποτὲ δε κρύπτεται ἀπὸ αὐτοῦς καὶ τραβίζεται, ἤγουν ἀφήνει τοὺς πειρασμοὺς να ἔρχωνται εἰς αὐτοῦς, καθὼς κάμνει καὶ ἡ μήτηρ πολλαῖς φοραῖς

κρυπτομένη από τα τέκνα της δια να δοκιμάση την υπομονήν και γενναιοκαρδίαν τους, δια να γένουν άνδρες με τους πειρασμούς και τας θλίψεις και όχι να ήναι πάντοτε νήπια δια να κλαύσουν και να ζητήσουν θερμώς την θείαν χάριν όπου έχασαν. Και ούτως αφ' ου πάλιν την απολαύσουν, να χαρούν περισσότερο, καθώς και το παιδίον, όταν χάση την μητέρα του, ζητεί να την εύρη με κλαυθμούς και δάκρυα, και ευθύς όπου την ίδη να φανή από κανένα μέρος, τρέχει με ανεκδιήγητον χαράν, και κλαίον εν ταύτη και γελών την εναγκαλίζεται». [Νικόδημου Αγιορείτου: Γυμνάσματα Πνευματικά σελ. 176.]

Ο άγιος **Ισαάκ** αναφερόμενος στο πώς ενεργεί η Χάρη του Θεού στην ψυχή του ανθρώπου γράφει:

«Ουδέ η Χάρις προσάπαξ έρχεται τελείως, και οικεί εν τη ψυχή, αλλά κατά μικρόν, και μικρόν. Και εκ ταύτης, εκείνη. Εν καιρώ πειρασμός, και εν καιρώ, παράκλησις. Και εν τούτοις επιμένει έως της εξόδου. Αλλοτριωθήναι γαρ τελείως εκ τούτον μη προσδοκήσωμεν ώδε, ουδέ παρὰ κληθήναι τελείως». [Ισαάκ του Σύρου: ενθ. άνωτ. σελ. 233.]

Ο άγιος **Διάδοχος** ο Φωτικής πάλι γράφει:

«Κρύπτει δε λοιπόν επί πολύ την του ζωοποιού τούτον δώρου πολυτέλειαν, ίνα καν πάσας τας αλλάς αρετάς κατεργαζώμεθα, μηδέν όλως εαυτούς υπονοώμεν είναι δια το μηδέπω ώσπερ εις έξιν έχειν την αγίαν αγάπην». [Θεοκλήτου μον. Διονυσιάτου: ενθ. άνωτ. κεφ. 90, σελ. 205.]

Άλλος ένας σκοπός της υποστολής της Χάριτος αναφέρεται πάλι από τον ίδιο άγιο Πατέρα:

«...προϊόντων δε των αγώνων αγνώστως τα πολλά ενεργεί τη θεολόγω ψυχή τα εαυτής μυστήρια, ίνα τότε μεν ημάς χείροντας εις το ίχνος επιβάλλοι των θείων θεωρημάτων ως εξ αγνοίας εις γνώσιν καλουμένους, εν δε τω μέσω των αγώνων ακενόδοξον ημών την γνώσιν διαφυλάττοι». [ενθ. άνωτ. κεφ. ζθ' σελ. 152.]

Η περίοδος αυτή είναι περίοδος αφομοιώσεως της Χάριτος, την οποία δοκίμασεν ο άνθρωπος με την πρώτη επαφή μαζί της. Από την αφομοίωση αυτή γεννιέται η δογματική συνείδηση. Και αυτή η αφομοίωση διαρκεί πολλά χρόνια στον ασκητή και αθλητή της πνευματικής αυτής πορείας.

«Βασιζόμενοι στα δεδομένα της Ιστορίας της εκκλησίας και στην επικοινωνία μας με πολλούς ασκητές, καταλήξαμε στο συμπέρασμα πώς η πείρα της χάρης αφομοιώνεται βαθύτερα και παίρνει μορφή πνευματικής γνώσεως σ' όσους αξιώθηκαν μεγάλες επισιέψεις και οράσεις μόνο αφού περάσουν πολλά χρόνια ασκήσεως. Αυτήν ακριβώς τη γνώση θέλουμε να ορίσουμε σαν «δογματική συνείδηση». Η Ιστορική πείρα της Εκκλησίας, στην οποία περιλαμβάνουμε τους Αγίους Αποστόλους και τους μεγάλους, παλαιούς και νέους, Πατέρες, παρέχει την δυνατότητα να καθορίσωμε σαν χρόνο απαραίτητο για την αφομοίωση της χάρης 15 έτη και άνω. Έτσι η πρώτη επιστολή του Αποστόλου Παύλου (Α' προς Θεσσαλονικείς) γράφτηκε 15 περίπου έτη μετά την εμφάνιση του Κυρίου σ' αυτόν στην οδό προς την Δαμασκό. Σε πολλούς ο χρόνος παρατείνεται σε 20, 25, 30, κι ακόμα περισσότερα έτη. Οι ευαγγελιστές και οι άλλοι Απόστολοι έγραψαν τις μαρτυρίες και τις επιστολές τους μετά παρέλευση πολλών ετών από την Ανάληψη του Κυρίου. Οι άγιοι Πατέρες μας πληροφόρησαν για τις οράσεις και τα βιώματα τους συνήθως κατά το τέλος της ασκητικής τους πορείας. Βλέπουμε στη ζωή του Γέροντα Σιλουανού πώς πέρασαν πάνω από τριάντα χρόνια, προτού εκμυστηρευθή την πείρα του γραπτώς με ώριμη δογματική συνείδηση. Τόσο μακρόχρονη είναι η πορεία της αφομοιώσεως της χάρης.

Η δογματική συνείδηση πού έχουμε υπόψη μας είναι καταστάλαγμα μακροχρόνιας πείρας της χάρης κι όχι διανοητικής εργασίας. Η έκφραση της πείρας στα λόγια των αγίων δεν έχει το χαρακτηρισμό σχολαστικών έργων, αλλά είναι αυτοαποκάλυψη της ψυχής. Ο λόγος για το Θεό και τη ζωή κοντά Του προχωρεί χωρίς επίπονους στοχασμούς απλώς γεννιέται ως εις περισσού στην ψυχή». [[Λοχμ. Σωφρονίου: ενθ. ανωτ. σελ. 212-213.](#)]

Αλλά δεν είναι τόσο εύκολη αυτή η κατ' εξοχήν ευλογημένη περίοδος. Διέρχεται ο άνθρωπος μέσα από οδυνηρούς πόνους και μεγάλη λύπη. Και αυτήν την πλευρά τονίζουν στα έργα τους οι θείοι Πατέρες ομιλώντες από προσωπική πείρα.

Ο άγιος **Ισαάκ ο Σύρος** περιγράφει ένα μέρος αυτού του πόνου: «Και γαρ εν καιρώ τινι πνίγεται η ψυχή ημών, και γίνεται ως εν κύμασι. Και εάν αναγνώ τις εις γραφήν, και εάν λειτουργήση, και εν

παντί πράγματι, ω προσέγγιση σκότωσιν επί σκοτώσει λαμβάνει. Και εξέρχεται ο τοιούτος, και πολλάκις ουδέ προσεγγίσει αφίεται. Και ου πιστεύει παντελώς ούτος, ότι δέχεται αλλοίωσιν, και γίνεται εν ειρήνη. Αυτή η ώρα πεπλήραιται απογνώσεως και φόβου, και ελπίς του Θεού, και η παράκλησις της πίστεως αυτού, τελείως εκβάλλεται εκ της ψυχής, και όλη εξ όλον πληρούται δισταγμού και φόβου». [Ισαάκ του Σύρου: ενθ. άνωτ. σελ. 232.]

Ο άγιος **Διάδοχος** ο Φωτικής γράφει:

«Η παιδευτική παραχώρησις φέρει μεν λύπην πολλήν και ταπείνωσιν και απελπισμόν δε σύμμετρον τη ψυχή, ίνα το φιλόδοξον αυτής και ευπτόητον μέρος πρεπόντως εις ταπείνωσιν έρχηται, ευθέως δε φόβον Θεού και δάκρυον εξομολογήσεως επάγει τη καρδια και της καλλίστης σιωπής πολλήν επιθυμίαν. Η δε κατά αποστροφήν του Θεού γινομένη απελπισμού ομού και απιστίας και οργής και τύφου την ψυχήν πληρωθήναι παραχωρεί». [Θεοκλήτου μον. Διονυσιάτου: ενθ. άνωτ. κεφ. πζ', σελ. 196.]

Ο πόνος είναι μεγάλος. Η ψυχή γνώρισε τον Θεό και τώρα έχασε αυτήν την κοινωνία. Πριν γνωρίση τον Θεό, όλα ήταν ευχάριστα. Η ανθρώπινη ζωή με τις λεπτομέρειες της και τις ευχάριστες στιγμές την χαροποιούσαν. Τώρα αυτά δεν την χαροποιούν. Συγχρόνως έχασε και την Χάρη του Θεού και είναι απαρηγόρητη. Πέφτει σε μια κατά Θεόν απελπισία. Αυτό είναι το προνόμιο της απελπισίας. Το κλάμα είναι τρόπος ζωής. Η μετάνοια ακόρεστη. Η Χάρη του Θεού πού μυστικά βρίσκεται στην καρδιά του ανθρώπου, τον κάνει να μη απελπίζεται. Έτσι αρχίζει σύντονη προσευχή, ακράτητος στεναγμός, αστερευτη πηγή δακρύων. Βοά διαρκώς προς τον Θεό. Η ζωή του είναι ποτισμένη με τον πόνο.

Ο άγιος **Συμεών** ο νέος Θεολόγος περιγράφει παραστατικά αυτή την εμπειρία:

**«Ω, τι το πράγμα το κρυπτόν πάση κτιστή ουσία;
Και τι το φως το νοητόν, ο τινί ούχ οράται;
Και τις ο πλούτος ο πολύς, ον ουδείς εν τω κοσμώ
Ευρείν όλως έξίσχυσεν, ή κατασχείν εισάπαν;
Εστί γαρ πασιν άλητος, αχώρητος τω κοσμώ,
Εστί και ποθεινότατος υπέρ άπαντα κόσμον,**

**Εστὶ και επιθυμητός, καθ' ὅσον υπερέχει
Των ορωμένων ο αὐτὰ Θεός κατασκευάσας.
Κατὰ τοῦτο τιτρώσκομαι τη αγάπη εκείνου,
Καθ' ὅσον δ' οὐχ οράται μοι, εκτήκομαι τας φρένας,
Τον νουν, και την καρδίαν μου φλεγόμενος και στενών
Περιπατῶ και καιόμεαι ζητῶ ὡδε, καικείσε,
Και ουδαμού τον εραστήν ευρίσκω της ψυχής μου,
Και περιβλέπομαι συχνῶς ιδεῖν τον ποθητόν μου,
Καικείνος ως ἀόρατος οὐχ οράται μοι ὅλως».**

[Συμεών του νέου Θεολόγου: Τα ευρισκόμενα, ἐκδ. Β. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 1969, Μέρος Β' Λόγος ἑβδομος, σελ. 13.]

Ο Αρχιμ. Σωφρόνιος μιλώντας για τους μοναχούς εκείνους, πού γνώρισαν από την αρχή της μοναχικής τους ζωής την Χάρη των τελείων, γράφει: «Όσοι ασκητές ανήκουν σ' αυτό το τελευταίο είδος υποφέρουν περισσότερο απ' όλους, γιατί μετά τη γεύση της χάρης, μετά τη θεωρία του Θείου φωτός βιώνουν πιο βαθεία και με μεγαλύτερη οδύνη την οξεία αντίθεση, το σκότος της εγκαταλείψεως από τον Θεό και την ταραχή των παθών: μόνον αυτοί ξέρουν ΤΙ έχασαν. Κι εκτός απ' αυτό, η βίωση της χάρης μεταβάλλει με την επενέργεια της ολόκληρο τον άνθρωπο και τον κάνει ασυγκρίτως ευαίσθητο σε ΚΑΘΕ πνευματικό φαινόμενο.

Αυτή η τελευταία τάξη πάσχει περισσότερο από τους άλλους, επειδή η αγάπη του Χριστού υπόκειται στον παρόντα κόσμο σε μια εξαιρετικά ισχυρή «πύρωση προς πειρασμόν» (Α' Πέτρ. δ' 12). Γιατί η αγάπη του Χριστού στον κόσμο δεν μπορεί παρά να πάσχη (Πράξ. ιστ' 23).

Ο μακάριος Γέροντας **Σιλουανός** άνηκε σ' αυτό το τελευταίο είδος κι έτσι καταλαβαίνουμε τα λόγια του:

«εσείς δεν μπορείτε να καταλάβετε τη λύπη μου» ή «όποιος δεν εγνώρισε τον Κύριο, αυτός δεν μπορεί να Τον αναζητή με θρήνο». Όταν περιγράφει την απαραηγόρητη λύπη και τον θρήνο του Αδάμ μετά την έξωση από τον Παράδεισο, περιγράφει ουσιαστικά τον δικό του θρήνο και την θλίψη της δικής του ψυχής για την χαμένη χάρη»
[Αρχιμ. Σωφρονίου: ενθ. άνωτ. σελ. 26-27.]

Εκφραστικώτερος είναι στο πιο κάτω απόσπασμα: «Ψυχή πού γνώρισε τον Θεό, υψώθηκε στη θεωρία του κόσμου του αιωνίου φωτός και μετά έχασε αυτή τη χάρη, βρίσκεται σε μια τέτοια κατάσταση, που ούτε καν να την φανταστή μπορεί όποιος δεν την γνώρισε προσωπικά. Το μαρτύριο και η θλίψη ΜΙΑΣ τέτοιας ψυχής είναι ανείπωτα, αισθάνεται ένα ιδιαίτερο μεταφυσικό άλγος. Για τον άνθρωπο πού εβίωσε την απεριγράπτη γλυκύτητα της αγάπης του Θεού, δεν απομένει τίποτα σ' αυτό τον κόσμο πού να μπορέ να τον γοητεύσει. Κατά κάποιο τρόπο η επίγεια ζωή γίνεται καταθλιπτικό φορτίο και αυτός κλαίγοντας ξαναζητά πάλι εκείνη τη ζωή πού ψηλάφησε. Σύζυγος πού χάνει τη γυναίκα του, πολυαγαπημένη ύπαρξη, ή μητέρα πού χάνει τον μονάκριβο γιό της, μπορούν να καταλάβουν κάπως —κι αυτό μερικώς— την οδύνη του. Γιατί η αγάπη του Θεού με τη δύναμη και την αξία της, με το ασύγκριτο κάλλος και την επιβολή της ξεπερνά απείρως κάθε άλλη ανθρώπινη αγάπη. Ο άγιος **Ιωάννης της Κλίμακος** λέγει για όσους έχασαν τη χάρη πώς το βασανιστήριο τους ξεπερνά το βασανιστήριο όσων καταδικάστηκαν σε θάνατο και το πένθος τους το πένθος «των νεκρούς κοπτωμένων».

Το μέγεθος της απώλειας και οι θλίψεις πού συνδέονται μ' αυτήν ωθούν σ' εξαιρετικούς αγώνες. Η αγωνιζομένη ψυχή φθάνει μέχρις εξαντλήσεως των δυνάμεων της και όμως δεν πετυχαίνει το ποθούμενο. Η χάρη μόνο μερικές στιγμές και για λίγο μαρτυρεί πώς βρίσκεται κοντά και φεύγει ξανά. Ο ασκητής υποφέρει φρικτά από τον ζόφο της Θείας εγκαταλείψεως. Ο νους του, παρ' όλο τον άθλο της αδιάλειπτης εσωτερικής προσευχής, χάνει την διαύγεια του. Τις νύχτες οι δαίμονες προσπαθούν να αποσπάσουν τον μοναχό από την προσευχή ή τουλάχιστο να μην τον αφήσουν να προσεύχεται καθαρά. Πολλά πράγματα παραμένουν ασαφή, η ψυχή βυθίζεται σε απορία και αναζητεί επίμονα τον Θεό. Γύρω της βρίσκει μόνον αναιδείς δαίμονες.

«Συ δε Κύριε, έως πότε.,, ίνα τι με εγκατέλειπες»;. [[ενθ. άνωτ. σελ. 40-41.](#)]

Τότε μπορούμε να μιλούμε για τον θρήνο του Αδάμ στα όρια της προσωπικής μας ζωής. Τότε μπορούμε να καταλάβουμε την θλίψη του Αδάμ μετά την διάπραξη της αμαρτίας. Έτσι την ένιωθε ΚΙ ο

Γέροντας Σιλουανός. Την απώλεια της Χάριτος ή την υποστολή της Χάριτος την βίωνε όπως ο ίδιος ο Προπάτορας Αδάμ. Γι' αυτό γράφει πονεμένα και παρακλητικά:

«Ο Αδάμ, ο πατέρας της οικουμένης, ε γνώριζε στον Παράδεισο τη γλυκύτητα της θείας αγάπης. Έτσι, μετά την έξωσή του από τον Παράδεισο για το αμάρτημά του, εγκαταλειμμένος από την αγάπη του Θεού, θλιβόταν πικρά και οδυρόταν με βαθείς στεναγμούς. Όλη η έρημος αντηχούσε από τους λυγμούς του. Η ψυχή του βασανιζόταν με τη σιέψη: «Ελύπησα τον αγαπημένο μου Θεό». Δεν μετάνιωνε τόσο για την Εδέμ και το κάλλος της, όσο ΓΙΑ την απώλεια της θείας αγάπης, πού τραβά άχόρταγα την ψυχή στον Θεό.

Το ίδιο και κάθε ψυχή πού γνώρισε με το Άγιο Πνεύμα το Θεό κι' υστέρρα έχασε τη χάρη, δοκιμάζει το αδαμιαίο πένθος. Θλίβεται η ψυχή και μεταμελείται σφοδρώς, όταν προσβάλλη τον αγαπημένο Κύριο.

Βασανιζόταν κι οδυρόταν στη γη ο Αδάμ κι η γη δεν του έδινε χαρά. Νοσταλγούσε το Θεό κι εφώναζε:

«Διψά η ψυχή μου τον Κύριο και Τον αναζητώ με δάκρυα.

Πώς να μη Τον ζητώ;

Όταν ήμουν μαζί Του, αγαλλόταν ειρηνικά η ψυχή μου και ήμουν απρόσιτος για τους εχθρούς.

Τώρα όμως απέκτησε εξουσία πάνω μου το πονηρό πνεύμα και κλονίζει και τυραννεί την ψυχή μου. Γι' αυτό λυώνει η ψυχή μου για τον Κύριο μέχρι θανάτου. Το πνεύμα μου ορμά προς τον Θεό και τίποτε το γήϊνο δεν με παρηγορεί, κι η ψυχή μου δεν βρίσκει πουθενά παρηγοριά, αλλά ποθεί διψασμένα να Τον δη και να Τον απόλαυση ωσότου χόρταση.

Δεν μπορώ να Τον λησμονήσω ούτε στιγμή κι από τον πολύ μου πόνο στενάζω και οδύρομαι; «Ελέησόν με, ο Θεός, το παραπεσόν Σου πλάσμα».

Έτσι οδυρόταν ο Αδάμ κι έτρεχαν ποτάμι τα δάκρυα από το πρόσωπο του κι έπεφταν στο στήθος του και στη γη.

Με δέος άκουγε όλη η έρημος τους στεναγμούς του.

Ζώα και πουλιά σιωπούσαν από θλίψη.

Κι ο Αδάμ οδυρόταν, γιατί με το αμάρτημά του στερήθηκαν όλοι την ειρήνη και την αγάπη...

Κι εγώ έχασα τη χάρη και φωνάζω μαζί με τον Αδάμ: «Σπλαχνίσου με, Κύριε. Δώσε μου πνεύμα ταπεινώσεως και αγάπης».

Ω αγάπη του Κυρίου! Όποιος σε γνώρισε, σ' αναζητεί ακούραστα και φωνάζει μέρα και νύχτα:

«Σε ποθώ, Κύριε, και Σ' αναζητώ με δάκρυα. Πώς να μη Σε ζητώ; Εσύ μου έδωσες να Σε γνωρίσω με το Άγιο Πνεύμα, κι αυτή η θεία γνώση τραβά αδιάκοπα την ψυχή μου κοντά Σου».

Θρηνεί ο Αδάμ:

«Δεν με τέρπει η σιγή της ερήμου.

Δεν με τραβούν των βουνών τα ψηλώματα.

Δεν μ' αναπαύει η ομορφιά των δασών και των λειβαδιών.

Δεν καταπραύνει τον πόνο μου των πουλιών το κελάδημα.

Τίποτε, τίποτε δεν μου δίνει τώρα χαρά.

Η ψυχή μου ράγισε από την πολύ στενοχώρια.

Τον αγαπημένο Θεό μου επρόσβαλα.

Κι αν με ξανάπαιρνε στον παράδεισο ο Κύριος και εκεί θα θρηνούσα
λυπητερά, πονεμένα:

Γιατί πίκρανα τον αγαπημένο μου Θεό».

Διωγμένος από τον Παράδεισο ο Αδάμ ανάβλυζε πηγές από δάκρυα από την πληγωμένη του καρδιά. Το ίδιο κάθε ψυχή που γνώρισε τον Κύριο θρηνεί γι' Αυτόν και λέει:

«Που είσαι, Κύριε;

Γιατί κρύβεις το πρόσωπο Σου;

Πολύν καιρό τώρα δεν βλέπει το Φως Σου η ψυχή μου και Σ'
αποζητά θλιμμένη.

Που είναι ο Κύριος μου;

Γιατί δεν Τον βλέπω στην ψυχή μου;

Τι Τον εμποδίζει να κατοική εντός μου;

Δεν υπάρχει μέσα μου, λοιπόν, η ταπείνωση του Χριστού και η
αγάπη για τους εχθρούς.

Γιατί ο Θεός είναι αγάπη, άπειρη και ανερμήνευτη». [\[Ενθ. άνωτ. σελ. 487-489.\]](#)
Βιώνει τότε ο αθλητής υπαρκτικά τον θάνατο. Γιατί ο πραγματικός θάνατος είναι ο χωρισμός του ανθρώπου από τον Θεό. Ο Θεός είναι η ζωή. Και η απομάκρυνση από τη ζωή φέρει αναπόφευκτα τον

θάνατο. Σ' αυτήν την περίοδο μπορεί ο αθλητής να βιώνη την μνήμη του θανάτου σαν χάρισμα. Επαναλαμβάνουμε, δεν πρόκειται για απελπισία κατά άνθρωπον, αλλά για κατά Θεόν απελπισία. Δεν πρόκειται για φόβο του Θεού κατά άνθρωπον, αλλά για φόβο Θεού κατά Χάρη. Αυτό το καταλαβαίνουμε γιατί στην δεύτερη περίπτωση δημιουργείται έμπνευση, προσευχή! Πραγματικά η μνήμη του θανάτου, κατά τους Πατέρας, δεν είναι μια ανάμνηση του θανάτου, γιατί αυτό μπορεί να το έχουν όλοι οι άνθρωποι βλέποντας την φθαρτότητα του κόσμου. Είναι και αυτό. Αλλά κυρίως η μνήμη του θανάτου είναι χάρισμα.

«Μ' αυτό τον όρο (μνήμη του θανάτου) η ασκητική γραμματεία των Πατέρων εννοεί όχι τη συνηθισμένη συνείδηση του ανθρώπου για τη θνητότητα του, δηλ. την απλή σκέψη πώς θα πεθάνωμε, αλλά μιαν ιδιαίτερη πνευματική αίσθηση, πού εμπνέεται από τη χάρη. Η μνήμη του θανάτου αρχίζει με τη συναίσθηση της συντομίας της επίγειας υπάρξεως μας. Άλλοτε αδυνατίζοντας και άλλοτε δυναμώνοντας, γίνεται τελικά βαθύ «αίσθημα» της φθοράς και της παροδικότητας κάθε τι του επιγείου, πού μεταβάλλει έτσι τη στάση του ανθρώπου απέναντι σ' ο,τιδήποτε υπάρχει στον κόσμο. Όσα δεν μένουν αιώνια χάνουν γι' αυτόν την αξία τους κι εμφανίζεται η συναίσθηση πώς όλα τα γήινα αποκτήματα είναι μάταια. Η προσοχή του νου φεύγει από τον εξωτερικό κόσμο πού τον περιβάλλει και συγκεντρώνεται προς τα μέσα, όπου η ψυχή αντιμετωπίζει κατά πρόσωπο την ακατάληπτη άβυσσο του σκότους. Αυτό το θέαμα τρομάζει την ψυχή μα και γεννά σύντονη προσευχή, πού διαρκεί συνεχώς, μέρα και νύχτα. Ο χρόνος χάνει τη διάσταση του —στην αρχή όχι διότι η ψυχή είδε το φως της αιώνιας ζωής, άλλ' αντίθετα επειδή το αίσθημα του αιώνιου θανάτου καταβρόχθισε τα πάντα. Τελικά, αφού περάσει πολλά και διάφορα στάδια, η ψυχή μπαίνει με την επενέργεια της χάρης στη σφαίρα του άναρχου Θείου φωτός. Αυτό όμως δεν είναι φιλοσοφική «υπέρβαση», αλλά η ζωή στην πραγματική της ειδήλωση, πού δεν έχει ανάγκη από διαλεκτικές «αποδείξεις». Γνώση απροσδιόριστη, αναπόδεικτη, ανεκδήλωτη, παρ' όλο όμως πού είναι απροσδιόριστη, όπως η πραγματική ζωή, είναι ασύγκριτα πιο δυνατή και πιο πειστική εσωτερικά απ' ότι η πιο άψογη αφηρημένη διαλεκτική». [ενθ. άνωτ. σελ. 112-113.]

Ο Θεός γι' αυτόν πέθανε. Ο ίδιος ουσιαστικά πέθανε για τον Θεό. Βλέπει ο αθλητής της πνευματικής αυτής ζωής τον θάνατο μέσα στα έγκατα του, σε όλη την ύπαρξή. Και όπως, όταν αισθάνεται την Χάρη μέσα του, ζή μια πασχάλεια εμπειρία και όλα έξω είναι λαμπερά, έτσι αντίστροφα συμβαίνει με την αίσθηση του θανάτου που κυριαρχεί στην ύπαρξή του. Όλα είναι πεθαμένα. Δεν τον ικανοποιεί τίποτε. Βλέπει τον θάνατο παντού. Όλους τους ανθρώπους τους βλέπει θνητούς. Γι' αυτό και δεν επιζητεί εξουσία πάνω σε θνητούς. Δεν ζητάει εξουσία από θνητούς. Δεν είναι μακάβριο θέαμα να βλέπης κάποιον να είναι άρχοντας θνητών και πεθαμένων, να κάνη τον άρχοντα σε ένα νεκροταφείο;

Αύτη είναι η κένωση του ανθρώπου κατά το πρότυπο της κενώσεως του Χριστού. Οι άγιοι περνούν οπωσδήποτε υπό την κατάσταση αυτή. Είναι ένας άδης, είναι μια βίωση της κολάσεως. Οι φλόγες της κολάσεως καίγουν τα πάντα. Την εσωτερική διάθεση, την επιθυμία, ακόμη και αυτό το σώμα.

Ο άγιος **Ανδρέας**, επίσκοπος Κρήτης, ερμηνεύοντας το χωρίο του Αποστόλου Πέτρου ότι ο Χριστός «και τοις εν φυλακή γαρ πνεύματι πορευθείς εκήρυξε», δηλ. κατέβηκε στον Άδη, γράφει:

«Πώς ουκ αν είη τούτο σαφές και παντελώς αναντίρρητον, ως και νυν απάντων των ανθρώπων, και μέντοι και των αγίων αι ψυχαί τόν αειδή τόπον εκείνον διέρχονται μεν, ου κατέχονται δέ, πλην των όσαι τη κατά τον βίον ραστώνη τον δι' αμαρτίας θάνατον επεσπάσαντο;... Ωστε διελεύσονται μεν αι των αγίων ψυχαί, καθά δέδεικται, δια των τον άδου πυλών. «Ου γαρ εστί μαθητής υπέρ τον διδάσκαλον». Ου μην οίμαι κατασχεθήσονται καθά και πρώην, ότε, κατά το γεγραμμένον, «εβασίλευσε συν τω θανάτω η αμαρτία». Διελεύσονται δε (άκουε συνετώς) ούχ ώστε διολεσθήναι, αλλ' ώστε διερευνήσαι και μνηθήναι κακεί το ξένον της θείας οικονομίας μυστήριον (λέγω δε την εις άδου κατάβασιν, ην υπέρ ημών εκών ο ζωαρχικός Ιησούς εποίησατο, τον δια σταυρού θάνατον υπομείνας, ο απαθής και ανώλεθρος), προσέτι και των εκείσε τελεσθέντων τον υπερφυά λόγον εκδιδαχθήναι, όση τε και οία δια της συμβολής ή νίκη γέγονε τω Σωτήρι, τους αιωνίους καθαιρούντι μοχλούς». [P. MIGNE, τόμος 97, 1049-1052.]

Ένας νέος μοναχός σε γράμμα πού έστειλε στον πνευματικό του Πατέρα ως έξης εκφράζεται για την κατάσταση αυτή πού ζούσε:

«...Όπως ξέρετε είχα αρχίσει να χάνω την προσευχή. Τώρα την έχασα τελείως. Προσπαθώ να κάνω την ευχή, αλλά κουράζομαι και δεν έχω την ζέση πού είχα προηγουμένως... Το ότι έχασα την προσευχή με στενοχωρεί αφάνταστα. Νοιώθω σαν ένα ζώο πού κοιμάται και τρώει. Έχω βαθείά θλίψη. Με παρηγορεί κάπως το γεγονός ότι έτσι θέλει ο Θεός και κάνω υπομονή. Αλλά και αυτή η υπομονή έχει τα όριά της. Πονάω πολύ. Κλαίω μέρα-νύχτα. Περισσότερο κλαίει η καρδιά μου. Αισθάνομαι κενός, άδειος. Δεν μπορώ να προσευχηθώ και αισθάνομαι πεθαμένος. Τίποτε άλλο δεν με ικανοποιεί στον κόσμο. Δίπλα μου και γύρω μου τα βλέπω όλα νεκρά. Τους ανθρώπους πού συναντώ στον δρόμο τους βλέπω όλους θνητούς, πεθαμένους, νεκρούς. Όλα μιλούν για την παρουσία και την αγάπη του Θεού, αλλά και όλα μιλούν για την απουσία Του. Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί οι άνθρωποι γελάνε, διασκεδάζουν, χαίρονται. Πώς μπορούν να το κάνουν; Τους βλέπω να γελάνε, να τραγουδάνε, να χορεύουν και εγώ κλαίω. Γιατί βλέπω να τα κάνουν αυτά νεκροί και πεθαμένοι άνθρωποι!

Έχω την εντύπωση πώς η σωματική κόπωση προέρχεται από αυτό. Έχασα την προσευχή, τον Θεό, την αγάπη. Είμαι νεκρός. Θλιμμένος. Οι γύρω μου δεν καταλαβαίνουν τίποτε. Μάλιστα με μακαρίζουν. Εγώ όμως είμαι πικραμένος. Έχασα το παν. Την ζωή. Δεν συγκρίνεται η θλίψη πού έχω με την θλίψη της μητέρας πού έχασε το παιδί της ή της γυναίκας πού έχασε τον άνδρα της.

Σχεδόν τρία χρόνια ήμουν ωραία. Όλα ήταν ευχάριστα. Πανηγύριζα. Γλεντούσα με την παρουσία του Θεού. Η ημέρα γινόταν νύχτα και η νύχτα ημέρα. Η χαρά ήταν ανέφραστη. Τώρα είμαι ο πιο δυστυχισμένος άνθρωπος του κόσμου. Υπάρχει κάποιος πού να μπόρεση να με καταλάβη; Ξέρω βεβαιότατα ότι υπάρχει Θεός. Υπάρχει Θεός, γεμάτος αγάπη, αλλά εγώ δεν υπάρχω γι' Αυτόν. Είμαι νεκρός!

Δεν ξέρω τι να κάνω. Περιμένω, κάνω υπομονή, προσπαθώ να γεμίσω τις ώρες μου με κάτι πού θα με ξεκουράση. Όμως όλα είναι ψευτοφάρμακα. Μικροχαρές. Κιβδηλα. Εφήμερα. Πρώτα με ευχαριστούσαν, τώρα όχι. Με κουράζουν.

Σαν να μην είμαι φυσικός άνθρωπος. Ναι, δεν είμαι. Δεν μοιάζω καθόλου με τους άλλους. Τουλάχιστον οι άλλοι άνθρωποι έχουν μερικά πράγματα με τα οποία μπορούν να χαίρονται. Εγώ ούτε έχω, ούτε μπορώ. Σαν να έγινα ανίκανος για όλα. Είμαι ένα ζώο που τρώει, κοιμάται, μιλάει, ζη με τους ανθρώπους κλπ. αλλά δεν χαιρείται, δεν αισθάνεται τίποτε, χάθηκε η ευαισθησία. Κάθε στιγμή που περνάει χωρίς την προσευχή είναι κόλαση. Νοιώθω τις φλόγες της κολάσεως να με κατατρώνουν. Γέροντα τι φταίει; Τι πρέπει να κάνω; Πώς να ζω; Πώς να προφυλαχθώ, για να μην πέσω στην απελπισία κατά άνθρωπο; Υπάρχει θεραπεία; Δεν ξέρω ακόμη τι να ρωτήσω. Τα έχω χαμένα.

Γράφω το γράμμα αυτό σαν χαμένος, θλιμμένος και πικραμένος, ζητώντας μια βοήθεια. Είμαι ένας άνθρωπος χωρίς εσωτερική προσευχή. Αυτό τα λέει όλα. Η καρδιά ξεράθηκε. Είμαι νεκρός. Και μαζί μου όλοι είναι νεκροί, πεθασμένοι. Ο Θεός είναι μακριά μου. Είμαι ένα μηδέν...»

Είναι σημαντικό να αναφερόμαστε και να προσπαθούμε να εξηγήσουμε αυτήν την περίοδο της πνευματικής ζωής, γιατί πολλοί την διέρχονται, αλλά δεν γνωρίζουν τι ακριβώς είναι αυτή η κατάσταση. Φθάνουν μέχρι τελείας απελπισίας, αγνοούντες τον χαρακτήρα της πνευματικής ζωής, αγνοούντες την παιδεία του Θεού. Έτσι τα χάνουν, απελπίζονται. Υπάρχουν περιπτώσεις που μοναχοί εγκαταλείπουν την μοναχική τους ζωή και φεύγουν στον κόσμο παραβαίνοντας τις υποσχέσεις, που έδωσαν στον Θεό κατά την μοναχική κούρα. Άλλοι τρέχουν στους ψυχιάτρους, για να δώσουν μια ερμηνεία των καταστάσεων αυτών και μερικοί ακόμη παραφρονούν.

Σ' όλους αυτούς λέμε ότι αυτή είναι μία φυσική κατάσταση. Όλοι όσοι αγωνίζονται τον καλό αγώνα διέρχονται από αυτόν τον πειρασμό. Με αυτόν τον τρόπο αποκτούν πείρα πνευματική. Γι' αυτό χρειάζεται υπομονή πολλή, προσευχή έντονη και σύντονη. Ο Απόστολος Παύλος γράφει: «Ει παιδείαν υπομένετε, ως υιοί υμίν προσφέρεται ο Θεός' τις γαρ εστίν υιός ου ου παιδεύει πατήρ; ει δε χωρίς έστε παιδείας, ης μέτοχοι γεγονάσι πάντες, άρα νόθοι έστε και ούχ υιοί» (Εβρ. ιβ 7-9).

Πρέπει να λεχθή ότι και λίγη προσευχή κατ' αυτήν την περίοδο, αντιστοιχεί με προσευχή πολλών ωρών κατά την προηγούμενη περίοδο. Μαθαίνει ο άνθρωπος αυτόν τον καιρό να προσεύχεται νοερά. Μαθαίνει πολλούς τρόπους νοεράς προσευχής. Ο νους του αθλητού από τον πολύ πόνο, την μεγάλη μετάνοια συγκεντρώνεται στην καρδιά. Κλαίει. Όπως το πλοίο ρίπτει την άγκυρα στον πυθμένα της θαλάσσης, έτσι και ο νους ρίπτεται στην καρδιά. Παραμένει εκεί και αυτό είναι νοερά προσευχή. Αφού γνωρίσουμε ότι αυτή ή κατάσταση είναι φυσική, πρέπει να γνωρίσουμε και τους τρόπους της αντιμετώπισης. Θα ήθελα στην συνέχεια να αναφέρω μερικές πατερικές διδασκαλίες για το θέμα αυτό.

Ο άγιος **Ιωάννης ο Καρπάθιος** γράφει:

«Ο χρόνον τινά υπό της θείας φωτιζόμενος και αναπαυόμενος χάριτος, μετά δε την ταύτης υποστολήν ρεμβασμοίς περιπίπτων και γογγύζων δια τούτο και μη ανδριζόμενος δια της ικεσίας πάλιν επανακαλέσασθαι την σωτήριον εκείνην πληροφορίαν, άλλ' αποδυσπετών, ομοίως εστί πτωχών λαβόντι ελεημοσύνην από του παλατιού και δυσανασχετούντι, διότι ουκ εισήλθεν έσω συναριστήσαι τω βασιλεί». [[Φιλοκαλία, έκδ. Παπαδημητρίου, τόμος Α' σελ. 291.](#)]

Ο άγιος **Διάδοχος Φωτικής** έχοντας υπ' όψη του την παιδευτική παραχώρηση και την κατά αποστροφήν του Θεού περιγράφει την αντιμετώπιση κάθε μιας από αυτές:

«Εκεί μεν γαρ (στην παιδευτική) ευχαριστίαν μετά της απολογίας προσάγειν αυτώ οφείλομεν ως το της γνώμης ημών ακόλαστον τη σχολή της παρακλήσεως κολάζοντι, ίνα αρετής ημάς και κακίας ως πατήρ αγαθός διδάσκει την διαφοράν' ενταύθα (στην κατά αποστροφή) δε εξαγόρευσιν των αμαρτημάτων άπαυστον και δάκρυον ανελλιπές και αναχώρησιν πλείονα, όπως αν ούτω δυνηθώμεν τη προσθήκη των πόνων δυσωπήσαι ποτέ τον Θεόν επιβλέψαι ως το πριν εις τας καρδίας ημών». [[Θεοκλήτου μον. Διονυσιάτου: ενθ. άνωτ. κεφ. πζ' σελ. 196.](#)]

Ο ίδιος δε Πατήρ γράφει ότι πρέπει να λυπούμαστε συμμετρως:

«Δει ουν λυπείσθαι μεν ημάς συμμετρως ως εγκαταλειφθέντας, ίνα πλέον ταπεινωθώμεν και υποταγώμεν τη δόξη του Κυρίου, χαίρειν δε ευκαιρως τη αγαθή ελπίδι πτερουμένους. Ως γαρ η πολλή λύπη εις απελπισμόν και απιστίαν την ψυχήν περίστησιν, ούτως και η πολλή χαρά εις οίησιν αυτήν

προκαλείται, επί των έτι δε νηπιαζόντων λέγω, φωτισμού μεν γαρ και εγκαταλείψεως το μέσον πείρα, λύπης δε και χαράς το μέσον ελπίς. «Υπομένων γαρ, φησίν, υπέμεινα τον Κύριον και προσέσχε μοι» και πάλιν, «Κατά το πλήθος των οδυνών μου εν τη καρδιά μου αι παρακλήσεις σου ηύφραναν την ψυχήν μου». [ενθ. άνωτ. κεφ. ζθ' σελ. 152.]

Ο άγιος **Ισαάκ** ο **Σύρος** σ' αυτήν την περίπτωση συνιστά να μην ταραχθούμε:

«Και έν τω καιρώ, εν ω γινόμεθα εν τη σκοτώσει, μη ταραχθώμεν, και μάλιστα εάν μη εξ ημών η αίτια ταύτης ή. Τη πρόνοια δε του Θεού λογίζου ταύτην, δια τας αιτίας, ας οίδεν αυτός μόνος ο Θεός». [Ισαάκ του Σύρου: ενθ. άνωτ. Σελ. 232.]

Σε άλλη περίπτωση ο ίδιος άγιος Πατήρ συνιστά:

«Λοιπόν πρέπει ημάς εν τοις καιροίς τούτων των πειρασμών έχειν δύο τινά εναντία αλλήλοις, και κατά μηδέν ομοιούντα. Ταύτα δε είσι χαρά, και φόβος. Χαρά μεν, άτι εν τη οδώ τη πατηθείση οπό των αγίων, μάλλον δε υπό του ζωοποιούντος τα πάντα, ευρέθης βαδίζων. Και τούτο δήλον εκ της διαγνώσεως των πειρασμών. Τον φόβον δε οφείλομεν έχειν, ότι μήπως εκ της αιτίας της υπερηφανίας πειραζόμεθα εν τούτοις. Όμως σοφίζονται υπό της χάριτος οι ταπεινόφρονες του δύνασθαι ταύτα πάντα διακρίναι, και γνώναι τις εστίν ο πειρασμός ο εκ του καρπού της υπερηφανίας, και τις ο εκ των ραπισμάτων των τυπτομένων εκ της αγάπης, διακρίνεται γαρ οι πειρασμοί τον εκβιβασμού, και της αυξήσεως της πολιτείας εν τω αγαθώ, εκ των πειρασμών της παραχωρήσεως της εις παιδείαν, δια την υπερηφανίαν της καρδιάς».

Χαρακτηριστικά και πατερικά είναι και τα όσα λέγει ο άγιος Νικόδημος ο αγιορείτης αναφερόμενος στον αστέρα πού έχασαν οι μάγοι οδεύοντες προς τον Χριστό: «Αλλα συ αδελφέ, πόσαις φοραίς ωλιγοψύχησες, όταν έλειψεν από εσένα ο ουράνιος αστήρ όπου σε ωδήγει; πόσαις φοραίς εγόγγυσες και ηθέλησες να στραφής εις τα οπίσω, ήγουν να αφήσης τον δρόμον της αρετής όπου απεφάσισες να περιπατήσης, και να γυρίσης πάλιν εις την προτέραν σου στράταν της αμαρτίας, όταν η χάρις του Θεού ετραβήχθη από εσένα προς ώραν και σε άφησε να δοκιμάσης κανένα παραμικρόν πειρασμόν ή πικρότητα της καρδιάς ή σκότος του νοός; Όθεν από ταύτην την μικροψυχίαν και ανυπομονησίαν σου, συμπέραναι πώς εις την στάσιν

της αρετής ακόμη είσαι βρέφος και νήπιον και δια τούτο πάντοτε θέλεις να τρώγης γάλα, ήγουν να αισθάνεσαι τας γλυκύτητας της χάριτος και ευθύς όπου ολίγον τας υστερηθής γίνεσαι ανυπομόνητος, χάνεσαι και απελπίζεσαι και φωνάζεις κι εσύ με τον Πέτρον, όταν ειπιδύνευσεν να βυθισθή εις την θάλασσαν «Κύριε σώσον με» (Ματθ. ιδ' 30). Αλλά σου αποκρίνομαι και εγώ, καθώς τότε απεκρίθη εις τον Πέτρον ο Ιησούς, «ολιγόπιστε, εις τι εδίστασας»; (αυτόθι). Και τι θαυμαστόν είναι ον ακολουθής τον Ιησούν, όταν πηγαίνει εις το Θαβώριον όρος δια να μεταμορφωθή; ήγουν τι θαυμαστόν είναι αν κάμνης την αρετήν και φυλάττης τας έντολάς του Κυρίου, όταν η χάρις του Θεού φωτίζει τον νουν σου με τας θείας ελλάμψεις της; Τι μεγάλο πράγμα είναι, εάν δείχνης υπομονήν και ανδρείαν όταν η χάρις του Θεού γλυκαίνει την καρδίαν σου με την ομαλήν θέρμην της, με την γλυκείαν κατάνυξιν και με τα φωτολαμπή της νοήματα; Το θαυμαστόν είναι να ακόλουθης τον Ιησούν, όταν πηγαίνη εις το όρος του Γολγοθά δια να σταυρωθή ήγουν το θαυμαστόν είναι να κάμνης την αρετήν και από αυτήν να μη εκκλίνης, όταν έλθουν αι θλίψεις και οι πειρασμοί, τόσον οι εξωτερικοί όσον και οι εσωτερικοί, καθώς είναι αι πνευματικοί ξηρότητες της καρδιάς και η στέρησις της κατανύξεως. Η μεγάλη ανδρεία τότε δοκιμάζεται, όταν σε υστερήση η χάρις του Θεού τας γλυκύτητας της και εσύ δεν μικροψυχήσης ολότελα.

Μετανόησαι λοιπόν διότι εφάνης μικρόψυχος και ανυπομόνητος εις τους πειρασμούς όπου απήνητησες εις την στράταν της αρετής και δεν εστάθης ανδρείος, όταν η χάρις του Θεού ετραβίχθη ολίγον από λόγου σου δια να σε δοκιμάση και ταπεινώσου έως εδάφους. Ευχαρίστησαι τον Κύριον, όπου πάλιν με την χάριν του σε επεσκέφθη και δεν σε άφηκε να χαθής ολότελα, ψάλλωντας με τον Δαβίδ «ειμή ότι Κύριος εβοήθησέ μοι παρά βραχύ παρώκησε τω άδη η ψυχή μου» (ψαλμ. 93, 17) και παρακάλεσαι τον να σου δώση πάλιν τας πρώτας γλυκύτητας και χαράς της χάριτός του, καθώς τον παρεικάλει περι τούτου και ο Δαβίδ «απόδος μοι την αγαλλιασιν του σωτηρίου σου» (ψαλμ. ν') ποιήσον και κάποια αισθητά κινήματα, κτύπησαι το στήθος σου με τα χέρια σου, εναγκάλισαι τον σταυρόν του Κυρίου, ή την αγίαν εικόνα του (εάν όμως δεν ήναι τινάς να σε βλέπη) και φώναξαι και εσύ και ειπέ του εκείνα τα λόγια όπου του είπεν ο Ιακώβ. Κύριε δεν σε αφήνω και δεν φεύγω από εδώ έως ου να με ευλόγησης και να μου θερμάνης την καρδίαν μου και να μου

γλυκιάνης την ψυχήν μου με την κατάνυξιν και με την θείαν σου χάριν «ου μη σε αποστείλω εάν μη με ευλόγησες» (Γεν. λβ' 26). Ειπέ του και τα λόγια της Χαναναίας, «ναι, Κύριε και τα κυνάρια εσθίει από των ψιχίων των πιπτόντων από της τραπέζης των κυρίων αυτών» (Ματθ. κε' 27)' ήγουν δός μοι Κύριε ολίγον τι από εκείνας τας παρηγοριάς όπου δίδεις εις τους κατὰ πνεύμα υιούς και φίλους σου, και ζήτησε του να προλαμβάνη κρυφίως να σε ενδυναμώνη με την χάριν του όσαις φοραίς αποφασίση να σου ακολουθήσουν πειρασμοί, καθώς το λέγει ο άγιος Ισαάκ δια να μπορής με την δύναμιν του να τους υπομένης ευχαρίστως». [Νικόδημου του Αγιορείτου: Γυμνάσματα Πνευματικά, ένθ. ά-νωτ. σελ. 176-177 & 178.]

Η πατερική διδασκαλία συνιστά υπομονή, προσευχή, και αναφορά σε διδασκάλους πού γνωρίζουν εκ πείρας αυτές τις ευλογημένες πραγματικά καταστάσεις. Και φυσικά χρειάζονται άνθρωποι πού να έχουν περάσει αυτά τα στάδια. Αυτοί είναι αληθινοί και σωστοί πνευματικοί πού μπορούν να καθοδηγούν τον λαό του Θεού. Αυτήν την μεγάλη αξία έχουν οι μοναχοί στην σύγχρονη εποχή. Αυτοί αναπαύουν, καθοδηγούν, εμπνέουν και ηρεμούν τον άνθρωπο.

Ο άγιος **Διάδοχος** κοντά σε όσα πνευματικά μας είπε και παραθέσαμε στις σιέψεις αυτές, τονίζει ότι είναι αδύνατον να αποκτήσουμε την τελειότητα της θείας Χάριτος. Γι' αυτό και πονά η ψυχή, γι' αυτό και χρειάζεται να αγωνίζεται, ώστε ολίγον κατ' ολίγον να δέχεται την Χάρη έως ότου αποκτήση ο άνθρωπος την ζωή και καταποθή το θνητόν:

«Όθεν πλέον αλγύνεται η ψυχή φέρουσα μεν την μνήμην της πνευματικής αγάπης, μη δυναμένη δε αυτήν εν αισθήσει κτήσασθαι δια την των τελειότατων πόνων υστέρησιν. Χρεία ούν εκ βίας αυτήν τέως κατεργάζεσθαι, ίνα εις την γεύσιν αυτής εν πάση αισθήσει καταφθάσωμεν και πληροφορία. Το γαρ τέλειον αυτής ουδείς εν τη σαρκί ων ταύτη δύναται κτήσασθαι, ει μόνον οι άχρι μαρτυρίου και τελείας ανθομολογήσεως ελθόντες άγιοι. Επειδή ο τούτον τυχών αλλάσσεται όλος και ούτε τροφής ευχερώς ορέγεται. Έω γαρ υπό της θείας αγάπης τρεφομένω ποία έσται επιθυμία των εν τω κοσμώ καλών; Δια τούτο ο σοφώτατος Παύλος, το μέγα δοχείον της γνώσεως την μέλλουσαν τροφήν των πρώτων δικαίων ημάς εκ της αυτού πληροφορίας ευαγγελιζόμενος ούτως λέγει: «ουκ εστίν η

βασιλεία των ουρανών βρώσις και πόσις, αλλά δικαιοσύνη και ειρήνη και χαρά εν πνεύματι αγίω», άτινά εστιν ο καρπός της τελείας αγάπης. Ωστε ούν γενέσθαι μεν αυτής ενταύθα συνεχώς οι εις τελειότητα προκόπτοντες δύνανται, τελείως δε αυτήν ουδείς δύναται κτήσασθαι, ει μη όταν καταποθή το θνητόν υπό της ζωής». [Θεοκλήτου μον. Διονυσιάτου: ένθ. άνωτ. κεφ. 90 σελ. 205.]

Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό σαν σύνοψη μπορούμε να γράψουμε τον λόγο του Αρχιμ. Σωφρονίου: «Όσο μεγάλο όμως και να είναι το πρώτο δώρο της Θείας χάρης, αν δεν αφομοιωθή, είναι δυνατό να υποστή ό άνθρωπος όχι μόνο κλονισμό, αλλά και πτώση. Έξοχο σχετικό παράδειγμα έχομε στο πρόσωπο του Αποστόλου Πέτρου. Πάνω στο Θαβώρ βρίσκεται σε μακάρια απορία. Μετά στον καιρό του πάθους του Χρίστου αρνείται. Όμως όταν πέρασε ο χρόνος, θυμίζει στην επιστολή του τη θαβώρια «εποπτεία» (πρβλ. Β' Πέτρου α' 16) του σαν μαρτυρία για την αλήθεια.

Η διάρκεια της αφομοιώσεως της χάρης δεν είναι για όλους η ίδια. Η κανονική πορεία αυτής της αφομοιώσεως είναι σε γενικές γραμμές η εξής: Η πρώτη πείρα θείας επισιέψεως χτυπά βαθειά ολόκληρο τον άνθρωπο και τον παρασύρει τελείως προς την εσωτερική ζωή, την προσευχή, τον αγώνα κατά των παθών. Είναι περίοδος πλούσια σε καρδιακά αισθήματα και γεμάτη από τόσο ισχυρά βιώματα, πού προσελκύνουν όλο το νου να συμμετάσχη σ' αυτά. Η επομένη περίοδος, της άρσεως της χάρης, βυθίζει τον άνθρωπο σε μεγάλη θλίψη και αμήχανη αναζήτηση των αιτίων της απώλειας και της οδού για την επιστροφή στη δωρεά του Θεού. Και μόνο όταν περάσουν πολλά χρόνια με εναλλαγή πνευματικών καταστάσεων, πού συνοδεύονται συνήθως από ανάγνωση της Αγίας Γραφής και των έργων των Πατέρων της Εκκλησίας, από συνομιλίες με πνευματικούς οδηγούς, και άλλους εργάτες της ευσέβειας, υστέρα από μακροχρόνιο πόλεμο κατά των παθών ανακαλύπτει ο άνθρωπος μέσα του το φως της γνώσεως των οδών του Πνεύματος, πού ήλθε μυστικά «άνευ παρατηρήσεως» (Λουκ. ιζ' 20). Αυτή είναι η δογματική συνείδηση, όπως την αποκαλέσαμε, η βαθειά ζωή του πνεύματος και όχι η αφηρημένη γνώση». [Αρχιμ. Σωφρονίου: Ένθ. άνωτ. σελ. 215-216.]

Η εκ νέου έλευση της Χάριτος

Μετά από αγώνα πολλών ετών έρχεται εις νέου η Χάρη στον άνθρωπο και τον πληροί εσωτερικής χαράς. Του φέρει δε γνώση του Θεού και όλων των θείων. Ο άγιος **Συμεών ο νέος Θεολόγος** είναι φορέυς αυτής της παραδόσεως και ζωής.

Γράφει σε ποίημα του:

«Ότε δε άρξομαι θρηνείν, ως απελπίσας, τότε οράται μοι και βλέπει με ο καθαρών τα πάντα. Θαυμάζων καταπλήττομαι κάλλους την ευμορφίαν, Και πώς ανοίξας ουρανούς διέκυψεν ο κτίστης, και δόξαν μοι παρέδειξε την άφραστον, και ξένην; Και τις άρα γενήσεται εγγύτερον εκείνου; Ή πώς ανενεχθήσεται εις αμέτρητον ύψος λογιζομένου μου; αυτός ευρίσκειται εντός μου, ένδον εν τη ταλαίνη μου καρδιά απαστραπτων, πάντοθεν περιλάμπων με τη αθανάτω αίγλη, άπαντα δε τα μέλη μου ακτίσι καταυγάζων, όλος περιπλεκόμενος, όλον καταφιλεί με, όλον τε δίδωσιν αυτόν εμοί τω αναζίω. Και εμφορούμαι της αυτού αγάπης, και τον κάλλους, Και ηδονής, και γλυκασμού εμπίπλαμαι τον θείου. Μεταλαμβάνω του φωτός, μετέχω και της δόξης, Και λάμπει μου το πρόσωπον, ως και τον ποθητού μου, Και άπαντα τα μέλη μου γίνονται φωτοφόρα. Ωραιών ωραιότερος τότε αποτελούμαι. Πλουσίων πλουσιώτερος, και δυνατών απάντων Υπάρχω δυνατώτερος και βασιλέων μείζων, Και τιμιώτερος πολύ των ορωμένων πάντων, Ουχί της γης, και των της γης, αλλά και ουρανού δε, Και πάντων των εν ουρανώ τον πάντων έχων κτίστην.

^Ω πρέπει δόξα, και τιμή νυν και εις τους αιώνας, Αμήν». [[Συμεών του νέου Θεολόγου: Ένθ. άνωτ. σελ. 14.](#)]

Και σε άλλο ποίημα του ο ίδιος Πατήρ γράφει:

«Πάλιν εκλάμπει μοι το φώς' πάλιν τρανώς οράται,
Πάλιν ανοίγει ουρανούς, πάλιν τέμνει την νύκτα. Πάλιν παράγει άπαντα, πάλιν οράται μόνον. Πάλιν απάντων έξω με ποιεί των δρωμένων». [[ένθ. άνωτ. σελ. 21.](#)]

Ένας σεβαστός αγιορείτης μοναχός μου περιέγραψε αυτήν την νέα έλευση της Χάριτος και όσα προσφέρει στον άνθρωπο.

«Πέρασα με την Χάρη του Θεού αυτήν την έρημο της πνευματικής ζωής. Τότε ο Θεός φαινόταν για μένα σαν να μην υπήρχε. Τώρα είναι διαφορετικά τα πράγματα. Ο Χριστός με την δύναμη Του με έβγαλε από τον Άδη στον οποίο βρισκόμουν. Και αυτός ο άδης είναι ο τόπος πού δεν εισχωρούν οι ακτίνες της ακτίστου Χάριτος ή καλύτερα βιώνονται σαν φωτιά. Ο Άδης της προσωπικής μου ζωής έγινε πάμφωτος με την έλευση της Χάριτος. Όπως τότε ο Χριστός με την κάθοδο Του στον Άδη ελευθέρωσε τους δικαίους της Παλαιάς Διαθήκης, έτσι και τώρα ο Ίδιος με ανέσυρε από τη νέκρωσή μου. Η φωτιά της κολάσεως και της απελπισίας πού προηγουμένως με κατάκαιε, τώρα μεταβλήθηκε σε φως αιώνιας ζωής. Απέκτησα αίσθηση της αιωνίου ζωής και γνώση Θεού. Τώρα αντιλαμβάνομαι καλά την διαφορά της εγκεφαλικής γνώσεως και της εμπειρικής γνώσεως του Θεού. Η γνώση του Θεού προσφέρεται με τον φωτισμό του νου (την νοερά προσευχή) και την θεωρία του Θεού.

Αυτή η νέα έλευση της Χάριτος έχει μεγάλες συνέπειες. Με κατέκλυσε βαθύτατη ηρεμία πού δεν κλονίζεται με τίποτε. Αυτή η εσωτερική ηρεμία δεν επηρεάζεται από τίποτε το εξωτερικό. Όλα τα ψυχολογικά μετατράπηκαν σε πνευματικά βιώματα. Τα συναισθήματα έγιναν βαθιά αισθήματα. Η Χάρη του Θεού ενώθηκε με την φύση μου και την έκανε φως.

Παλαιότερα ζούσα έντονες μεταπτώσεις και αλλαγές. Πότε φωτιά, πότε φως. Πότε σε ύψη πνευματικής ζωής και πότε στο βάθος της κολάσεως. Τα ανοίγματα ήταν μεγάλα. Τώρα ήλθε μια ισορροπία εσωτερική. Δεν επικρατούν μεγάλες αλλαγές πού συγκλονίζουν την ύπαρξη. Υπάρχει μια ισορροπία πνευματική, σταθερότητα, αλήθεια. Γιατί η αλήθεια είναι η ανυπαρξία της λήθης και επομένως η ύπαρξη σταθερότητας.

Όσα έζησα προηγουμένως με την πρώτη έλευση της Χάριτος για ένα μικρό διάστημα τώρα τα ζω μόνιμα και σταθερά.

Η καρδιά γνώρισε την απάθειά της. Έφθασε στον φωτισμό πού δεν είναι η γνώση των αρχετύπων των όντων, αλλά η εσωτερική νοερά προσευχή. Αυτή γίνεται ακατάπαυστα. Η καρδιά μιλά και ακούει. Απέκτησε τις νοερές της αισθήσεις και με αυτές οσφραίνεται, ακούει, βλέπει και ψηλαφά τον Θεό. Την κάθαρση της καρδιάς την νοιώθω

όχι μόνον σαν απαλλαγή από τα πάθη και τις παραφύσιν κινήσεις, αλλά και σαν συγιέντρωση (συνέλιξη) όλων των δυνάμεων της ψυχής. Απαλλάχτηκα από το ειδεχθές προσωπίον, πού δημιουργείται από την κάτω περιπλάνηση. Σταθερό κέντρο όλων των δυνάμεων έγινε ο Θεός, ο Οποίος πια δεν είναι μια αξία, ούτε κάποιος πού κατοικεί στους Ουρανούς, αλλά η ζωή μου. Δεν αισθάνομαι κανέναν άλλον πού να μπορέ να συγκριθώ μαζί Του. Αυτός είναι τα πάντα.

Η ύπαρξη μου θεραπεύτηκε. Η πάλη με τον Θεό έπαψε να υπάρχει. Δεν υπάρχουν τώρα αγωνιώδη ερωτήματα, ούτε αβεβαιότητα των ενεργειών Του. Η ψυχή γνωρίζει καλά τον Θεό. Τον νοιώθει σαν ιατρό. Η καρδιά συνεχώς μίλα και προσεύχεται. Προφέρει την ευχή αδιάλειπτα. Πολλές φορές αρκείται στην επανάληψη της λέξεως Ιησούς και ευφραίνεται. Ψηλαφά τον Θεό. Βέβαια αισθάνομαι πώς είμαι ο μεγαλύτερος αμαρτωλός. Δεν υπάρχει αμαρτία πού δεν έχω διαπράξει στην ζωή μου είτε με τον λογισμό, είτε με την επιθυμία, είτε με την πράξη. Αλλά αισθάνομαι συγχρόνως σαν κάποιος άλλος να έχει αμαρτήσει κατ' αυτόν τον τρόπο. Δηλ. σαν να υπήρχε άλλο σώμα πού αμαρτήσε. Έτσι η μετάνοια καίτοι υπάρχει έχει αλλάξει χαρακτήρα.

Το σώμα έχει και αυτό μεταμορφωθεί και μπορεί να αντέξει στην καινούργια ζωή. Όλα μαρτυρούν την ύπαρξη του Θεού.

Γενικά αισθάνομαι αυτόν τον καιρό βαθύτατη ηρεμία και ισορροπία πνευματική. Απέκτησα άλλη αίσθηση των πραγμάτων. Απέκτησα άλλους οφθαλμούς με τους οποίους βλέπω όλη την δημιουργία και τους ανθρώπους.

Ο Χριστός έγινε η ζωή μου, το εντρύφημά μου, η ειρήνη μου, η χαρά μου. Ακατάπαυστα Τον υμνώ. Δεν βρίσκω λόγους να Τον ευχαριστήσω.

Ζω διαρκώς το «ευλογεί η ψυχή μου τον Κύριον και πάντα τα εντός μου το Όνομα το Άγιον αυτού».

Καθημερινά ηχούν δυνατά στην καρδιά οι λόγοι του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου: «Ανέστη Χριστός και πεπτώκασι δαίμονες. Ανέστη Χριστός και χαίρουσιν άγγελοι. Ανέστη Χριστός και ζωή πολιτεύεται. Ανέστη Χριστός και νεκρός ουδείς επί μνήματος.

Χριστός γαρ εγερθείς εν νεκρών, απαρχή των κεικοιμημένων εγένετο. Αυτώ η δόξα και το κράτος εις τους αιώνας των αιώνων. **Αμήν**».

Σ' αυτή την κατάσταση ο άνθρωπος καθίσταται θεολόγος ή μάλλον πηγή θεολογίας. Τότε η θεολογία πηγάζει, αναβλύζει από όλη του την ύπαρξη.

Ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακος γράφει:

«Αύξησις φόβου, αρχή αγάπης, τέλος δε αγνείας, θεολογίας υπόθεσις. Ο Θεώ τελείως τας αισθήσεις ενώσας, τους λόγους αυτού μυσταγωγείται υπ' αυτού' τούτων γαρ μη συναφθέντων, χαλεπόν περι Θεον διαλέγεσθαι. Ενούσιος μεν Λόγος, τέλειοι αγνείαν, παρουσία έαντον νεκρώσας τον θάνατον' τούτου δε νεκρωθέντος, ο της θεολογίας μαθητής πεφώτισται. Ο Λόγος Κυρίου, ο εκ Κυρίου Πατρός, αγνός, διαμένων εις αιώνα αιώνος, ο γαρ Θεόν μη γνούς, στοχαστικώς αποφθέγγεται. Αγνείαν μαθητήν θεολόγον ειργάσατο, δι' εαυτού κρατύναντα της Τριάδος τα δόγματα». [[Κλίμαξ Ιωάννου του Σιναΐτου: ενθ. άνωτ. Λόγος Α' κεφ. ιβ, ιγ, ιδ.](#)]

Αυτός που πέρασε από αυτήν την πορεία γίνεται «βίβλος τοις άλλοις θεόπνευστος» κατά τον λόγο του Αγίου Συμεών του νέου θεολόγου. Γράφει ο άγιος Πατήρ:

« Ο τον δίδοντα ανθρώποις γνώσιν Θεόν γνωστώς εν εαυτώ κτησάμενος, πάσαν αγίαν διήλθε γραφήν και πάσαν την εκ της αναγνώσεως ωφέλειαν εικαρπώσατο και ουκέτι βιβλίων αναγνώσεως δεηθήσεται. Πώς γαρ; ο τον εμπνεύσαντα τοις τας θείας γεγραφόσι γραφάς συνόμιλον κειτημένος και παρ' εκείνου μνούμενος τα των αποκειρωμένων μυστηρίων απόρρητα, αλλά βίβλος ούτος τοις άλλοις θεό-πνευστός έσται, καινά τε και παλαιά φέρουσα μυστήρια γεγραμμένα δακτύλφ Θεόν εν αυτώ, ως πάντα τελέσας και καταπαύσας εν Θεώ τη αρχική τελειότητι από πάντων των έργων αυτού». [[S.C. 51, σελ. 113](#)]

Αν ο άνθρωπος δεν πέραση από αυτά τα στάδια, κατά τον λόγο του αγίου Μακαρίου που αναφέραμε στην αρχή των σιέψεων αυτών, δεν μπορεί να θεωρηται Χριστιανός. **Τότε «γίνεται Χριστιανός»**. Πολύ περισσότερο δεν μπορεί να θεωρηθή κάποιος Ιερεύς Πνευματικός

Πατέρας, αν δεν γνωρίση τις ελεύσεις, τις αποκρύψεις και τις ει νέου ελεύσεις της θείας Χάριτος. Διότι τότε θα έχει ακρωτηριασμένη πνευματική πείρα. Βέβαια είναι δυνατόν ο άνθρωπος να φύγη από τον κόσμο αυτόν όντας στην Έρημο της πνευματικής ζωής, δηλ. στην περίοδο της άρσεως της Χάριτος. Αυτό γίνεται με τους περισσότερους Χριστιανούς. Παρά ταύτα, αν κάνη υπομονή και αν διαθέτη επιμονή, θα εισέλθη και αυτός στην Βασιλεία του Θεού, όπως έγινε με τον Μωυσή. Δεν εισήλθε στην γη της επαγγελίας, αλλά είναι ο Μέγας Μωυσής που έχει τόση δόξα, αφού εμφανίσθηκε και κατά την Μεταμόρφωση του Χριστού.

Πρέπει να ευχόμεστε στον Θεό να άνοιξη τον δρόμο της γνώσεως Του, έστω κι αν περάσουμε από τόσες πνευματικές οδύνες. Συγχρόνως πρέπει να Τον παρακαλούμε να μη μας εγκαταλείπη τελείως, αλλά να μας δίδη παρηγοριά και παράκληση αυτές τις ώρες, ώστε να μπορέσουμε να αντέξουμε στο μεγάλο βάρος των θλίψεων. Ο δρόμος προς την Βασιλεία του Θεού διέρχεται από μυστηριώδεις οδούς. Η παιδεία του Θεού είναι ακατανόητη για την ανθρώπινη λογική και για τα κριτήρια του κόσμου τούτου, αλλά είναι η μόνη ασφαλής μέθοδος για την θεοκοινωνία.

Θα ήθελα να τελειώσω αυτές τις λίγες σκέψεις πάνω σ' αυτό το μεγάλο μυστήριο, αντιγράφοντας ολόκληρο το **ΙΒ' κεφάλαιο της προς Εβραίους επιστολής** που ανακεφαλαιώνει όλα όσα είπαμε μέχρι τώρα και δίδει συμβουλές και καθοδηγήσεις:

«τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἐχόντες περικείμενον ἡμῖν νεφὸς μαρτυρῶν ὄγκον ἀποθεμενοὶ πάντα καὶ τὴν ὑπεριστάτην ἁμαρτίαν δι' υπομονῆς τρεχόμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν ἰησοῦν ὃς ἀντὶ τῆς προκείμενης αὐτῷ χάρας ὑπεμείνεν σταυρὸν αἰσχυνῆς καταφρονησας ἐν δεξιά τῆ τοῦ θεοῦ κεκαθικεν. ἀναλογισασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν ἵνα μὴ καμῆτε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι οὕτω μέχρις αἵματος ἀντικατεστήτε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι καὶ ἐκλελησθε τῆς παρακλήσεως ἧτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλεγεται υἱε μου μὴ ὀλιγωρεῖ παιδείας κυρίου μηδὲ ἐκλυοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος ὅτι γὰρ ἀγαπᾷ κυριὸς παιδεύει μαστιγοὶ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται εἰ παιδεῖαν ὑπομένετε

ως υιοις υμιν προσφερεται ο θεος τις γαρ εστιν υιος ον ου παιδευει πατηρ ει δε χωρις εστε παιδειας ης μετοχοι γενοασιν παντες αρα νοθοι εστε και ουχ υιοι. ειτα τους μεν της σαρκος ημων πατερας ειχομεν παιδευτας και ενετρεπομεθα ου πολλω μαλλον υποταγησομεθα τω πατρι των πνευματων και ζησομεν οι μεν γαρ προς ολιγας ημερας κατα το δοκουν αυτοις επαιδευον ο δε επι το συμφερον εις το μεταλαβειν της αγιοτητος αυτου πασα δε παιδεια προς μεν το παρον ου δοκει χαρας ειναι αλλα λυπης υστερον δε καρπον ειρηνικον τοις δι αυτης γεγυμνασμενοις αποδιδωσιν δικαιοσυνης διο τας παρειμενας χειρας και τα παραλελυμενα γονατα ανορθωσατε και τροχιας ορθας ποιησατε τοις ποσιν υμων ινα μη το χωλον εκτραπη ιαθη δε μαλλον ειρηνην διωκετε μετα παντων και τον αγιασμον ου χωρις ουδεις οψεται τον κυριον επισκοπουντες μη τις υστερων απο της χαριτος του θεου μη τις ριζα πικριας ανω φρουσα ενοχλη και δια ταυτης μανθωσιν πολλοι μη τις πορνος η βεβηλος ως ησαν ος αντι βρωσεως μιας απεδοτο τα πρωτοτοκια αυτου ιστε γαρ οτι και μετεπειτα θελων κληρονομησαι την ευλογιαν απεδοκιμασθη μετανοιας γαρ τοπον ουχ ευρεν καιπερ μετα δακρυων εκζητησας αυτην ου γαρ προσεληλυθατε ψηλαφωμενω ορει και κεκαυμενω πυρι και γνοφω και σκοτω και θυελλη και σαλπιγγος ηχω και φωνη ρηματων ης οι ακουσαντες παρητησαντο μη προστεθηναι αυτοις λογον ουκ εφερον γαρ το διαστελλομενον καν θηριον θιγη του ορους λιθοβοληθησεται και ουτω φοβερον ην το φανταζομενον μουσης ειπεν εκφοβος ειμι και εντρομος αλλα προσεληλυθατε σιων ορει και πολει θεου ζωντος ιερουσαλημ επουρανιω και μυριασιν αγγελων πανηγυρει και εκκλησια πρωτοτοκων εν ουρανοις απογεγραμμενων ενα ουρανοις και κριτη θεω παντων και πνευμασι δικαιων τετελειωμενων και διαθηκης νεας μεσιτη ιησου και αιματι ραντισμου κρειττον λαλουντι παρα τον αβελ βλεπετε μη παραιτησησθε τον λαλουντα ει γαρ εκεινοι ουκ εφυγον τον επι της γης παραιτησαμενοι χρηματιζοντα πολλω μαλλον ημεις οι τον απ ουρανων αποστρεφομενοι ου η φωνη την γην εσαλευσεν τοτε νυν δε επηγγελται λεγων ετι απαξ εγω σειω ου μονον την γην αλλα και τον ουρανον το δε ετι απαξ δηλοι των σαλευομενων την μεταθεσιν ως πεποιημενων ινα μεινη τα μη σαλευομενα διο βασιλειαν ασαλευτον παραλαμβανοντες εχωμεν χαριν δι ης λατρευομεν ευαρεστως τω θεω μετα αιδους και ευλαβειας και γαρ ο θεος ημων πυρ καταναλισκον»

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΥ:

ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΣΜΟΝ
ΕΓΧΟΛΗΤΙΟΝ

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΓΑΡΑΦΗΚΕΕΣ
ΚΗΤΗΡΑΙ - ΔΟΞΑ - ΜΑΡΤΥΡΕΣ